

20511

આ પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું—

૧. રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,
મોરારજી ગોકલદાસ ચાલ નં. ૨-૩૬.
સેન્ડહર્સ્ટ રોડ, ગિરગામ, મુંબાઈ.
૨. મેશર્સ એન. એમ. ત્રિપાઠી એન્ડ કંપની,
બુકસેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ,
પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ;
તથા જાણીતા સર્વ બુકસેલર્સની ત્યાંથી.

૨૫૦ રા. ગોવર્ધનરામ મા. ત્રિપાઠીકૃત પુસ્તકો.

૩. આ.

સરસ્વતીચન્દ્ર ભાગ ૧ લો: સાતમી આવૃત્તિ: ૨-૮

„ ભાગ ૨ જો: ચોથી આવૃત્તિ: ૧-૮

„ ભાગ ૩ જો: ચોથી આવૃત્તિ: ૨-૦

„ ભાગ ૪ થો: ત્રીજી આવૃત્તિ: ૩-૮

સ્નેહમુદ્રા (કાવ્ય) ત્રીજી આવૃત્તિ: ૧-૦

શ્રીધરાવાસ્યતથાકેન ઉપનિષદઃ ભાષાંતરકરનાર:

૨૫૦ શાસ્ત્રી જીવરામ લલ્લુભાઈ... ... ૦-૪

યુરોપ, એશીઆ વિગેરે ખંડોમાંની

મહાપ્રજાઓમાં જનસ્વભાવનાં

લાક્ષણિક દૃષ્ટાંતો ... (મળતી નથી)

લીલાવતી જીવનકલા ૦-૧૨

દયારામનો અક્ષરદેહ ૧-૪

The Classical Poets of Gujarat... 0-6

Marriage Forms under Ancient

Hindu law 0-12,

એમ. એન. ત્રિપાઠી, એન્ડ કંપની,

બુક્સેલર્સ એન્ડ પબ્લીશર્સ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબાઈ, નં. ૨.

સચિત્ર લોકપ્રિય માસિક પત્ર

સમાલોચકના

ગ્રાહકોને ખાસ લાવથી મળતાં નવાં પુસ્તકો.
તૈયાર છે.

૧. ગુલામગિરીનો ગળખા: નવ ચિત્રો સાથે.

અ. સૌ. વિમળા સેતલવાડ કૃત ... ૨-૦

૨. લલિતનાં કાવ્યો: રા.લલિતની છબીસાથે.

રા. નૃ-મશંકર મહારાજકર બુચ-લલિતકૃત. ૧-૦

. છંપાય છે: આ વર્ષમાં બહાર પડશે:

૩. મારી વીસ વાર્તાઓ: ચિત્રો સાથે.

રા. કેશવપ્રસાદ છોટાલાલ દેસાઈ, બી. એ.
એલએલ. બી.

૪. કમલાના પત્રો:

રા. શિવલાલ ઉત્તમરામ યાસિક.

આ સૌ પુસ્તકો સમાલોચકનાં ગ્રાહકો—જેમણે
અમહારા દસ રૂપીયાની યોજના પ્રમાણે
લવાજમ ભર્યું હશે તેમને દસ ટકાના
વળતરથી આપવામાં આવશે.

રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,

મોરારજી ગોકલદાસ ચાલ નં. ૨-૩૬

સેન્ટ્રલર્સ્ટ રોડ, ગિરગામ, મુંબઈ, નં. ૪.

रा. ललित.
(१९१८.)

લલિતનાં કાવ્યો.

કર્તા,

રા. જન્મશંકર મહાશંકર જીય.

(લલિત.)

પ્રકાશક,

રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી.

મુંબાઈ.

સંવત્ ૧૯૭૪.]

[ઈ. સ. ૧૯૧૮.

મૂલ્ય ૨૫ પાંચાણક.

કો. ૨૦૧—

દ્વિતીય આવૃત્તિ.

“અંથસ્વામિસ્વતંત્રો હક્ક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે.

Printed by

Bhiwaji Hari Shinde at the Tatva-Vivechaka Press,
Nos. 1, 2, 3 Khetwadi Back Road, Bombay;

and

Published by

R. G. Tripathi, Morarji Gokuldas Chawls No. 2-36,
Sandhurst Road, Girgaon, Bombay.

અમહારા બે બોલ.

ગુર્જરભૂમિનાં પુણ્યક્ષેત્રમાં અમહારા રતેહી રા. જન્મશંકર
મહારાંકર યુગ્ય, લલિતના મીઠા નામથી આજ વર્ષોથી પ્રસિદ્ધ
છે. અર્વાચીન ગુજરાતના એક ભાવભીના અને કોમળ કૂળન
કરતા કવિતરિકે રા. જન્મશંકર પુષ્કલ જાણીતા થયા છે.
ગુજરાતે તહેમનાં કાવ્યો આદરથી અને પ્રેમથી વાંચ્યાં છે અને
હજી પણ વાંચે છે: ભાવિ-નવીન ગુજરાત પણ તહેમના રસ-
કલ્પોલ આનન્દથી સૂણશે-એ તહેમની કૃતિઓની સફલતા છે.

આ કાવ્યસંગ્રહની દ્વિતીય આવૃત્તિનું અમારું પ્રસિદ્ધિકાર્ય-એ
રતેહીના ભાઈની પ્રબલ ઇચ્છાનું જ પરિણામ છે. એમનાં બીજાં
અનેક કાવ્યો આ સંગ્રહની પ્રથમ આવૃત્તિ બહાર પડ્યા પછી
વેરાતાં વેરાતાં છપાયાં છે. એ દ્વિતીય સંગ્રહ પણ શ્રી જગન્નિ-
યંતાની ઇચ્છાથી છપાશે અને ગુજરાતના ચરણે ધરાશે. આ
આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ કરવાની અમ્હને રજા આપવા માટે તે ભાઈનો
અમ્હે અંતઃકરણથી ઉપકાર માનીએ છીએ અને પુણ્યભૂમિ
ગુજરાતને ચરણે આ પુસ્તક મૂકતાં એવી આશા રાખીએ
છીએ કે ગુજરાતના રસિકજનમાં જે ભાવ લલિતનાં કાવ્યોએ
આજ સુધી ભજવ્યો છે એને ગુજરાત સવિશેષ વધાવી જોશે
અને એ ભાઈની કૃતિઓની યોગ્ય કદર કરશે.

મુંબાઈ,
૧ લી સપ્ટેમ્બર ૧૯૧૮. }

પ્રકાશક.

પ્રણયવેણુ	૪૮
પ્રભુનાં દર્શન	૧૨૪
પ્રભુનું શરણુ	૧૩૪
પ્રિય જનોને સમર્પણ	૧૩૬
પ્રિય લતાને	૫૧
પુલની પાંખડી	૧
બલવીર બાલકો	૧૨૫
બાલ ગીત	૧૨૭
બાલવસન્ત	૮૫
બાહુક : (નળદમયંતીનો પુનર્યોગ)	૯
બહાવરી બાલાને	૩૮
બહેનના બોલ	૯૭
બહેનને મંગલમાળા	૯૧
બક્તવીર નરસૈયાને વન્દન	૧૦૭
ભાઈને બહેન	૮૯
બૂલી શકું કેમ, કેહે ?	૩૯
મહુલી	૫
મા તે મા	૧૦૧
માના હાવ	૯૮
માખાપની સેવા	૯૭
મૃગદીને	૪૨
મહાં રમકડું	૬૬
મહારો એક જન્મદિવસ	૫૩
રમતા રામ	૧૨૬
રસિક રમણી	૬૨
લગ્નમંગલ	૪૬
વરધેલીની વાત	૬૪

વરસાદને સાદ	૭૬
વસન્તને વધામણે	૪૧
વસમી વિદાય	૪૩
બહાલા કલાપીને	૧૦૪
બહાલાંને તુંકાર	૬૮
બહાલાં સહુ! આવો, આવો!	૬
બહાલું વતન	૧૦૮
સખીનો જન્મદિવસ	૫૪
સખીનો માતૃવિરહ	૯૯
સન્નેડીશાં સન્ત	૭૧
સતી સીમન્તિની	૫૭
મદ્દગત દેવીનો સંવત્સર...	૫૫
સન્તન	૧૨૨
સાધુડિયાં	૧૩૦
સાઝહમ્ સાઝહમ્	૫૬
સુરવરની સુરલી	૭૪
સ્તવન	૧૨૮
સ્નેહનાં સદાગત	૯૨
સ્વજનના સ્નેહ	૭૦
હરિણીને	૩૬
હસ્તિનાપુરમાં રાજ્યારોહણનો મહોત્સવ : ૧-આમંત્રણ,					
૨-સ્વાગત, ૩-વધામણાં, ૪-દેશોદયની ઉપા, ૫-હિન્દ					
મૈયાનાં હાસ્ય, ૬-પ્રિયનને યે ખોલ, ૭-વિદાય ... ૧૧૨					
કાલરહું	૮૨
હિન્ડોલ	૮૭

બીજી આવૃત્તિનાં નિવેદન.

૧.

“લલિતનાં કાવ્યો” ના આ સંગ્રહની પહેલી આવૃત્તિ, સને ૧૯૧૨ માં પ્રસિદ્ધ થયેલી હતી; ને તે આપણા સર્વ-પ્રિય કવિ ન્હાનાલાલ દલપતરામતું સ્નેહકૃત્ય જ હતું. તેથી તેની આ બીજી આવૃત્તિ, એમની મૂળ પ્રસ્તાવના સહિત, લોકપ્રિય થઈ પડેલ એના એ જ સ્વરૂપે, એ રસર્ષિસખાને કંઠે કૃતશભાવે ધરિયે છિયે.

આપણા સાક્ષરદ્રષ્ટા ગોવર્ધનરામભાઈના સત્પુત્ર ભાઈ રમણીયરામે પ્રેમપરિશ્રમ લઈને આ બીજી આવૃત્તિ છપાવી છે તેથી વિશેષ કૃતાર્થે છિયે.

સને ૧૮૯૩ થી પ્રથમ રચાતાં આવતાં કાવ્યોમાંથી આ સંગ્રહમાં તો સને ૧૮૯૭ થી સને ૧૯૧૨ સુધીમાંનાં જ થોડાંક છે. “વડોદરાને વડલે” નામક બીજા સંગ્રહમાં તે પછીનાં— સને ૧૯૧૪ સુધીમાંનાં જ કેટલાંક છે.

બીજાં અપ્રસિદ્ધ કાવ્યો વગેરે પણ છે તેમાંથી આપણા રસ-ગુણુગુણુ ગુર્જરસુરાષ્ટ્રને ચરણે, અન્યથા કેટલાંક, રસકીર્તિરૂપે , ધરાતાં આવે છે તેમ જ આવા સંગ્રહસ્વરૂપે પણ ધરાશેસ્તો.

૨.

અમારા સાહિત્યજીવનની જન્મજયંતીને આ વર્ષે, અમને પણ પ્રોત્સાહન ભરી સમકાલીન જાગૃત દર્શન થાય છે કે આ

આપણા ગુર્જરાષ્ટ્રને, પ્રભુભૂમિ ભારતનાં અપૂર્વ બાહુતરીકે, સમગ્ર મનુષ્ય જગત્ પીછાને છે તો હવે—ગુર્જરી સંસ્કૃતિના સદાચરિત ગુર્જર સાહિત્યાદેશો ધરીને, આપણા એ જગતને પ્રભુપન્થની મહાયાત્રામાં આગળ ધપવામાં આપણે પણ અગ્રપદે સહાયભૂત થઈ શકીશું.

આદર્શ જીવનનાં જગત્સ્વપ્નો કહોને તથી આવતાં? ને આવે છે તેને તો સ્વદેશતીર્થે જ તે સાચાં પડે છે. મહાપ્રભુનો જ એ અનુગ્રહ સર્વને સફલ હજે!

શ્રીકૃષ્ણજન્મજયંતી: સં. ૧૯૭૪. { જન્મશંકર મહાશંકર બુચ્ચ
ગુર્જરસુરાષ્ટ્રના વડોદરાને વીરવડલે. } લલિત.

પ્રસ્તાવના.

૧ 'લલિત'નું નામ કેટલાંક વર્ષોથી ગુજરાતને પરિચિત છે, અને લેખનાં કાવ્યો ધણાંને પ્રિય છે. બહુ વાટ જોવરાવ્યા પછી આજે એમનો કાવ્યસંગ્રહ પ્રસિદ્ધ થયેલો નિહાળી ધણાંને આનન્દ થશે.

ઈ. સ. ૧૮૯૭ માં રા. રા. જન્મશંકર મહાશંકર બુચ-લલિત-નું (-ક્યાં છે મળા!-એ નામનું-) એક કાવ્ય, 'સુદર્શન'માં પ્રથમ છપાયું. ત્યહાર પછી આજ સુધીની પંચદશીમાં જૂદાં જૂદાં માસિકામાં લેખનાં ધણાં કાવ્યો છૂટાં છૂટાં વેરાયલાં છે. ઈ. સ. ૧૯૦૪ માં ભવભૂતિનાં ઉત્તરરામચરિત્રની છાયાવાળું "સીતાવનવાસ" નામનું એમનું લખેલું નાટક કાઠિયાવાડમાં ભજવાયું હતું, અને લેખનાં ગીતો છપાયાં હતાં. ગોવર્ધનરામભાઈની અને પ્રો. ગજેન્દ્રની સૂચનાથી સ્નેહમુદ્રા ઉપર એમણે એક વાર્તિક લખવા માંડ્યું છે. એમનો અપ્રસિદ્ધ કાવ્યભંડાર તો મ્હોટો છે, લેખાંથી આ પુસ્તકમાંની તો મ્હોટો ભાગે ગીતમાલા જ છે.

સદ્ગત સાક્ષરોમાં ગોવર્ધનરામભાઈનો તથા કલાવીનો લલિતને પ્રસંગ પડ્યો હતો, અને તે સાક્ષરોની છાયા લલિતનાં કેટલાંક કાવ્યોમાં તરે છે. ભગવતી મીરાંના ભજનોની પ્રેરણા પણ કેટલાંક ભજનોમાં છે. ભૂતકાલનું ઋણ સૌને માથે હોય છે, ને લલિતને માથે પણ છે. કવિતા દેવીના પૂજનાર્થે જતાં,

આપણા ગુર્જરાષ્ટ્રને, પ્રભુભૂમિ ભારતના અપૂર્વ ખાડૂતરીકે, સમગ્ર મનુષ્ય જગત્ પીછાને છે તો હવે—ગુર્જરી સંસ્કૃતિના સદ્-ચરિત ગુર્જર સાહિત્યાદેશો ધરીને, આપણા એ જગતને પ્રભુ-પન્થની મહાયાત્રામાં આગળ ધપવામાં આપણે પણ અગ્રપદે સહાયભૂત થઈ શકીશું.

આદર્શ જીવનનાં જગત્સ્વપ્નો કહોને નથી આવતાં? ને આવે છે તેને તો સ્વદેશતીર્થે જ તે સાચાં પડે છે. મહાપ્રભુનો જ એ અનુગ્રહ સર્વને સફલ હોને!

શ્રીકૃષ્ણજન્મજયંતી: સં. ૧૯૭૪. (જન્મશંકર મહાશંકર યુગ્ય ગુર્જરસુરાષ્ટ્રના વડોદરાને વીરવડલે.) લલિત.

મસ્તાવના.

‘લલિત’નું નામ કેટલાંક વર્ષોથી ગુજરાતને પરિચિત છે, અને તહેમનાં કાવ્યો ધણાંને પ્રિય છે. અહું વાટ જોવરાવ્યા પછી આજે એમનો કાવ્યસંગ્રહ પ્રસિદ્ધ થયેલો નિહાળી ધણાંને આનન્દ થશે.

ઈ. સ. ૧૮૯૭ માં રા. રા. જન્મશંકર મહોશંકર બુચ-લલિત-નું (-ક્યાં છે મળા!-એ નામનું-) એક કાવ્ય, ‘સુદર્શન’માં પ્રથમ છપાયું. ત્યાર પછી આજ સુધીની પંચદશીમાં બૂદાં બૂદાં માસિકામાં તહેમનાં ધણાં કાવ્યો છૂટાં છૂટાં વેરાયલાં છે. ઈ. સ. ૧૯૦૪ માં ભવભૂતિનાં ઉત્તરરામચરિત્રની છાયાવાળું “સીતાવનવાસ” નામનું એમનું લખેલું નાટક કાઠિયાવાડમાં ભજવાયું હતું, અને તહેમાંનાં ગીતો છપાયાં હતાં. ગોવર્ધનરામભાઈની અને પ્રો. ગજ્જરની સૂચનાથી સ્નેહસુદ્રા ઉપર એમણે એક વાર્તિક લખવા માંડ્યું છે. એમનો અપ્રસિદ્ધ કાવ્યભંડાર તો મ્હોટો છે, તહેમાંથી આ પુસ્તકમાંની તો મ્હોટો ભાગે ગીતમાલા જ છે.

સદ્ગત સાક્ષરોમાં ગોવર્ધનરામભાઈનો તથા કલાપીનો લલિતને પ્રસંગ પડ્યો હતો, અને તે સાક્ષરોની છાયા લલિતનાં કેટલાંક કાવ્યોમાં તરે છે. ભગવતી સીરાંના ભજનોની પ્રેરણા પણ કેટલાંક ભજનોમાં છે. ભૂતકાલનું ઋણ સૌને માથે હોય કે, ને લલિતને માથે પણ છે. કવિતા દેવીના પૂજનાર્થે જતાં,

સરસ્વતીમંદિરનાં પંગથિયાં રહડતાં રહડતાં, પગથિયે પગથિયે બેઠેલાં કંઈ કંઈ માળી અને માળણી છાબોમાંથી પુષ્પો અને પુષ્પોના પરાગ, સૌની પેઠે, લલિતે પણ લીધાં છે, અને પોતાને ઘેરથી લાવેલી કુંકુમઅક્ષતની પૂજનસામગ્રી ભેગાં દેવીને ચરણે અર્પ્યાં છે. લલિતના કાવ્યછોડ ઉપર આશપાશના તરુવરોની છાયાઓ પડેલી છે, છતાં તે છોડનાં ફુલડાંઓનાં રંગ ને સુગન્ધ તો પોતાનાં જ છે. તેમનાં કવિતપરાગનું લલિત ને મનોહર વ્યક્તિત્વ આ સંગ્રહમાં તરવરે છે જ.

લલિતના આત્મતત્વનો પ્રથમ અંશ આ સંગ્રહના અર્પણના કાવ્યમાં સુરપટ છે.

જનની! તાત! ને જહેન! બન્ધુ હો!

સહચરી! સખા! બાળુડાં અહો!

ગૃહ કુટુંબ ને દેશ વિસ્તર્યાં:

પ્રિય જનો! તહમે અન્તરે વસ્યાં.

માતા પિતા બન્ધુ ભગિની ધર્મપત્ની મિત્રો બાલકડાં: એમના મૃદુ અને સુન્દર ગૃહભાવ લલિતના ઘણાં અને સારાં કાવ્યોનો આત્મા છે. 'પ્રિય જનો' લલિતને મન 'દેવદેવી શાં' છે. પ્રિય જનોને જ 'નયનને અમી' લલિતનાં 'પ્રાણ પોષાયા' છે. એકદેશી સ્નેહનાં કાવ્યો અને નવલકથાઓના આ યુગમાં 'જહેનના બોલ,' 'જહેનના આંસુ,' 'મા તે મા,' 'માબાપની સેવા,' 'ભાઈ ને જહેન,' એ અને એ કોટિનાં કાવ્યો વિશાલ અને ઉદાર કુટુંબવાતસલ્યનું સ્મરણ કરાવે છે.

આવી રૂઢી લીલુડા લીમડાની છાયા;

એવી મહારા માવતરની માયા.

લોકગીત.

લલિતને કુટુંબનિર્મળની લીલી ને મીઠી છાયા શીતલતા અને આરોગ્યવર્ધની મળ્યાં છે, તેમ જ હિતકર કડવાશે મળી હોય એમ ભાસે છે. નહિ તો સમર્પણનો ઉદ્ધાસ લલિત છન્દના પ્રલંબ સૂરમાં ન ઉતરત. મીઠાશની જ મૈત્રિ ન હોય, કડવાશ અનુભવ્યા છતાં યે હૃદયઉષ્મા ઓસરે નહીં, એ દર્શન વિરલ ને વંદનીય છે.

અને એ લલિતના કાવ્યોનો ખીન્ને સત્ અંશ છે. 'ધા સુણિયે દુઃખિયાંતી' એવાં દુઃખના અનુભવ ને પોકાર છે, 'કુમળાં દિલને ન દૂભવજો રે' એવી આરતી છે, છતાં ઉરનો ઉમળકો તો જોવો ને તહેવો જ છે. લલિતને મન 'આંસુડાં તો કેસુડાં' છે. 'સન્તન મન ભરિયાં મળજો રે અન્તરને મન્દિર' એવી જ વાંછા સદા રહે છે, અને 'કુમકુમને પગલે પાવનિયાં એવાં પ્રભુજનિયાં' ને ચરણે હૃદયનાં ફૂલ નહિ તો 'ફૂલની પાંખડી' યથાશક્તિ અર્પવા તે હમેશાં સજ્જ જ છે.

લલિતનાં આત્મતત્ત્વનું ત્રીજું કિરણ ઉજળું છતાં સૂક્ષ્મ છે. કોઈને મહાભારતરામાયણના હન્દુભિનાદ રૂચે છે, કોઈને કોલિ-દાસની મનોહારી સુન્દરતા કે ભવભૂતિની સૂક્ષ્મદર્શી સુકુમારતા ગમે છે. સિતારની રમઝટ જામી હોય તહેમાં કોઈ આનન્દ માને, તો જેમ સિતાર ધીમો વાજે, જેમ તહેના તાર મન્દ ને કુમળા બોલે, જાણે જળનાં કણ ટપકતાં હોય એવો કુમારવાળો ગાંધ, પવનની ધીરી લહરી સમો, રુદ્રે : એ કોઈને નિ

હોય છે. લલિતનાં કાવ્યોમાં હુન્દુભિનાદ નથી, સૂરાવલિની રમઝટ જામી નથી, પણ રનેહના શ્વાસોદ્વાસ સમી સુકુમારતા છે. વનધટામાં ઊંડી ઘેરાયેલી કોકિલા ધીરું-અતિ ધીરું સુકો-મળ ટહુકે, એવો લલિતનાં કેટલાંક કાવ્યોનો ટહુકો છે. પર્વતમાંથી નિચોવાઈ નિચોવાઈ જલધારા ટપકે, તેમ એમની શબ્દધારા ટપકે છે.

લલિતનાં કાવ્યોનું લાલિત્ય, શબ્દોને લગાવવામાં, લય કે ધ્રુવની પસંદગીમાં, અને ભાવપ્રદર્શનની શૈલીમાં છે. જેવાં ભાવનાં ઝરણુ કુમળાં છે, તેવાં ગીતલય અને ગીતોમાંની પદાવલિ પણ સુકુમાર છે. લલિતનાં વ્યક્તિત્વવાળાં કાવ્યોમાં લાલિત્ય પ્રધાન ગુણ હોવો જોઈએ, અને છે. ‘ના, હો નાથ! ના હો! ના હો’ ‘શાન્ત થાવ, સ્વસ્થ થાવ,’ ‘વસમી એક વિદાય’ એ પદોની કુમાશ આરંભ છે.

પણ લલિતના ગુણોમાં જ એમની સીમાઓ રહેલી છે. એમના ભાવનાં ઝરણુ સૂક્ષ્મ છે, પણ વર્ષાકાળનાં પૂર સમાં, વિશાળ નથી; એમને પ્રિય શબ્દ ‘લગીર’ છે, ‘મહા’ નથી; વામન અને વિરાટ ઉભય સ્વરૂપ હજી તે ધારી શકતા નથી. એમનું હર ‘આળું’ છે, ને મન ‘મોળું’ છે. આ ગીતસંગ્રહમાં હરની ઉમદા ઉમિઓ છે, છતાં વિચારની તો ઉણપ જ છે. Poets are the heralds of philosophy એ વડજ-વર્ધનું સૂત્ર, ‘જ્ઞાન એ કવિતાનો આત્મા છે,’ એ જોવર્ધન-રામભાઈનો સિદ્ધાન્ત, કે ‘કવિ એટલે દ્રષ્ટા’ એ ગીતાઉપનિષદમાંનું અર્થરહસ્ય: હજી લલિતની દૃષ્ટિમાં ઉતર્યાં લાગતાં

નથી. લલિતની નોકાને શઠ મ્હડ્યા છે, પણ મંછી નીરમ નથી. તેમને સંસારના અનુભવ થયા છે, મન્યન ચાલે છે, પણ માંખણ હજી ઉતર્યા નથી.

૧. લલિતનાં આ કાવ્યસંગ્રહનું આવું સ્વરૂપ છે. અધુરાપણું ને કાણુ અધુરું નથી ?-છે, છતાં લલિતનાં કાવ્યો ગુજરાતે સત્કાર્યા છે. અને સત્કારશે : કારણ કે તેમાં ગુજરાતને ગમતા ગૃહભાવ, કોમળતા, લાલિત્ય, ને લાડ છે. ગુજરાત એમની ભણી આશાની આંખે જોતું આવ્યું છે, ને જૂવે છે. આવી રૂઢી સૌરભવન્તી અન્ય પાંખડીઓનાં, તેમ જ પ્રકૃતિ પુષ્પોના થે, હજી ગુજરાતને અભિલાષ છે.

૧-૪-૧૯૧૨
રાજકોટ.

} ન્હાનાલાલ દલપતરામ કવિ.

કવિ ન્હાનાલાલને કંઠે.

સોરઠ મીઠી રાગિણીના સોરઠા.

૧.

વસમી વેળને અન્ત, માંડ મળે નિશ્ચિન્ત પલઃ
તેમ જ તુજ સમ સન્ત, ન્હાનલ! અમને સાંમઝ્યા!
ગોવર્ધને, અનન્ત, શુર્જર ત્રિભુવન, દાખિયાંઃ
ધર્યાં આનન્દ, બિન્દુ, ન્હાનલ! આલ કલાપીએ!
ભગવદ્ બજનની ધૂન, પ્રભુગલાંજની સુહૃદ્સહ,
આવી તેં કરી પૂર્ણ, ન્હાનલ! ગોંડળ, મહૂલીએ!

૨.

તું તો સાધુરાજ, માતતાતનાં જ્યોતિરુપઃ
પ્રથમ દર્શને, આજ, ન્હાનલ! દશકો વીતિયો!
સાથે લાળ્યો સંઘ, રસિયા સંતોનો વળી,
વંદા સિન્ધુ, કાન્ત, અમૃત વૈધ, રણુજીત મુનિ,
સ્મિત ઉદ્ધાસની હહેર, ન્નેઈ તુજ મુખ ત્યારથી,
ભરચક દિલની સેર, ન્હાનલ! અમ ઉડી રહી!

૩.

મનભર સામ્ય સન્નેડ તુજ, સહવાસે વન્દિયેઃ
પૂરાય તમ અમ કોડ ન્હાનલ! સુર સંસારના!
વધજો અમર અખંડ તું ને તુજ શું રસાત્મકલ!
અક્ષર ધરી અરંગ, ન્હાનલ! ઉદ્ધરિયે અમેઃ

રસિયાળ મનુરાજ દે જયમુખ લોકદાસીનાં :
જન્મતારક અમ, આજ, નહાનલ ! મહા સાર્થક કરે !

૪.

ગરવા ગરુડ રાજ, હરિવાહન જય દેવલા !
પ્રખલ પાંખને સાજ, નહાનલ ! પ્રભુપથ ઉડિયે :
વસન્ત ઈન્દુ જયન્ત હાસ્યોજ્વલ રસમરત તું !
મહેરામણુ યશવંત, નહાનલ ! મહલવે તું સદા :
નિર્ભય ત્હારો નાદ, બ્રહ્મનાદ સમ ગર્જતો :
સ્નેહીના અમ સાદ, નહાનલ ! તું પૂરે સદા !

૫.

બ્રહ્મખંસરી સૂર, સમ-વય-સમયી ઝીલિયે :
મણિ મોતી માધુર્ય, નહાનલ ! ઝીલવો, ખંસીધર !
સનાતન આત્મ સુહાગ જગ ગુર્જરીમાં જગવિયે :
જન્મજયંતી પરાગ, નહાનલ ! લલિત હવિત ભરો !
કવિ રવીન્દ્ર ટાગોર, જૂલવે, જગ, રસકીર્તને :
ગુર્જરી રસિક ચક્રોર ! નહાનલ ! ગજવો ઝૂક એ !

૧૩-૬-૧૯૧૪. } લલિત-જન્મશંકર વિ. મહાશંકર
વડોદરા. } બુચ.

લલિતનાં કાવ્યો.

લલિતનાં કાવ્યો.

પુલની પાંખડી.

સોરઠ, ત્રિતાલ.

પુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

ઉરની એ અધૂરી લક્ષણુ;

અમીમય આંખને અહેશ્વાન :

પુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

સ્વજન સ્નેહનાં ઝરણું રેલે,

દિલદરિયાવ અહો ! એ ઝીલે !

પ્રાણપાંદડી ખીલી રહે,

ત્યાં ખીલ્લું શાં સન્માન

પુલની પાંખડી લ્યો,

છલકાતા રસભાવ તરંગે,
 પ્રકાશપરિમલ ઉછળે અંગે;
 પ્રપુલ્લ આત્મકમળ ઉધડે,
 ત્યાં ખીજાં શાનાં દાન ?
 પુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

અનંત દલપર ંહાલાં મ્હાલે,
 અમર વેલ સુરતરુ સમ ઝુલે;
 પ્રીતિલક્ષ્મી પ્રભુમય પ્રકટે,
 ત્યાં પ્રભુતાનાં રસપાન !
 પુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

દૃષ્ટિયોગમાં મધુરૂં હસતાં,
 ંહાલઉમળકે અધૂરૂં વિલસતાં,
 રસિયાં જન કલ્લોલ કરે,
 ત્યાં અધીનતાનાં તાન :
 પુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

પ્રાણુ સમાં પ્રિયજનને પરિચય,
 રમઝુમતું અમ જીવન રસમય;
 એમાંની આ એક જ—
 પુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !
 ઉરની એ અધૂરી લ્હાણુ;

જય સરસ્વતી !

અમીમય આંખને અદેશાન :
કુલની પાંખડી હમો, પ્રાણુ !

જય ! સરસ્વતી !

ભૈરવી.

જય ! સરસ્વતી !
સુકુમાર નન્દિની !
મલકતી મનસ્વિની !
ઉરસરવિલાસિની !

વિમલ સરલ રસતરંગ સમ અમ,
હો સ્વચ્છંદ વિહાર !
તુજ ડોમાર કળાયલ સમ હો
ભાવ જીવન સંસાર !

જય સરસ્વતી !
પ્રતિભા જગાવતી !
અમીરસ ઉછળાવતી
સુરવેણુ ગાજતી !

છલકાતા રસભાવ તરંગે,
 પ્રકાશપરિમલ ઉછળે અંગે;
 પ્રકુલ આત્મકમળ ઉઘડે,
 ત્યાં ખીજાં શાનાં દાન ?
 કુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

અનંત દલપર ંહાલાં મ્હાલે,
 અમર વેલ સુરતરુ સમ ઝુલે;
 પ્રીતિલક્ષ્મી પ્રભુમય પ્રકટે,
 ત્યાં પ્રભુતાનાં રસપાન !
 કુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

દૃષ્ટિયોગમાં મધૂરું હસતાં,
 ંહાલઉમળકે અધૂરું વિલસતાં,
 રસિયાં જન કલ્લોલ કરે,
 ત્યાં અધીનતાનાં તાન :
 કુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !

પ્રાણુ સમાં પ્રિયજનને પરિચય,
 રમઝુમતું અમ જીવન રસમય;
 એમાંની આ એક જ—
 કુલની પાંખડી લ્યો, પ્રાણુ !
 ઉરની એ અધૂરી લ્હાણુ;

જય સરસ્વતી !

અમીમય આંખને અહેશાન
પુલની પાંખડી હો, પ્રાણ !

જય ! સરસ્વતી !

લૈરવી.

જય ! સરસ્વતી !
સુકુમાર નન્દિતી !
મલકતી મનસ્વિની !
ઉરસરવિલાસિની !

વિમલ સરલ રસતરંગ સમ અમ,
હો સ્વચ્છંદ વિહાર !
તુજ દોમાર કળાયલ સમ હો
ભાવ જીવન સંસાર !

જય સરસ્વતી !
પ્રતિભા જગાવતી !
અમીરસ ઉજાગવતી
સુરવેણુ ગાન

દેવપુત્રી ! સંજીવની ઉષ્મા !

જ્યોતિ આત્મઉજ્જ્વળ !

પ્રાણપ્રેરણા ! પ્રણયપ્રચારક

વિમુઘ્ન ભક્ત તુજ થાવ !

જય સરસ્વતી !

મલકાવી મહાલતી !

ઉમંગઆશ સોંચતી,

પ્રભુપંથ દાખતી !

જય ! સરસ્વતી !

સુકુમાર નન્દિની !

મલકતી મનસ્વિની !

ઉરસરવિલાસિની !

મદ્દલી.

“કાનુડો ન જાણે મહારી પીડ” લગવતી મીરાંબાઈના
એ લજનની ધૂન.

મદ્દલી મળની પેલે તીર,
સંતો વહાલાં !
અનેરી અમારી એ લગીર !

વૃક્ષો વેલડિયોવાળાં,
કુમળાં ફળકુલ રસાળાં;
લઈ જાવ લહાણું એ લગીર !
સંતો વહાલાં !

મનની કંઈ મોજમળઝો,
રસિયાં ઉરનો કંઈ લહાવો,
લેવાને આવજો લગીર !
સંતો વહાલાં !

રહામે સંસારી વિલસે,
વચ્ચે જીવનસરિતા વહે :
રેલવિયે ત્યાં રસરંગ લગીર !
સંતો વહાલાં !

ઉડવાય સફર સહિયારી,
મુખદુઃખની કંથા ધારી :

આનન્દ ઓર એ લગીર !
સંતો ંહાલાં !

લગની રહેવા રહાવાની,
ગીતડાં પ્રભુનાં ગાવાની,
લાગે તે આવજો લગીર !
સંતો ંહાલાં !

મહુલી મળની પેલે તીર,
સંતો ંહાલાં !
અનેરી અમારી એ લગીર !

ંહાલાં સહુ ! આવો, આવો !

નટ-કેદાર.

ંહાલાં સહુ ! આવો, આવો !
ંહાલાં ! આવો લહાવો,
ંહાલથી વધાવો :
આવો, સહુ ! આવો, આવો !

પોષક પૃથિવીનાં,
પાલક પ્રભુનાં,
અમર બાલકડાં!
આવો, સહુ! આવો, આવો!

સન્ત સદનમાં,
સહોદર! રમતાં;
જનની જનકનાં
ગીત સહુ! ગાઓ, ગાઓ!
જગજનહિતનાં,
સહજીવિતમાં,
સહુમય બનતાં,
રહાઓ, સહુ! રહાઓ, રહાઓ!

સરલ રસિકડાં!
કર્ણ જીવનમાં,
ઉરફળપ્રલડાં!
લહાઓ, સહુ! લહાઓ, લહાઓ!

જન્મભૂમિનાં,
કુલજીવતરમાં,
ગૃહનાં સુખડાં,
છાઓ, સહુ! છાઓ, છાઓ!

ઠહાઠાં સહુ ! આવો, આવો !
આવો, સહુ ! આવો, આવો !

૨૩

આજનો આનન્દ.

સોરઠ-ત્રિતાલ.

અહોહો ! આજ ધણા આનન્દ !

લીલાભરી લહરી સમ વિહરંત,

અહોહો ! આજ ધણા આનન્દ !

ગઈ દિલ તે કાલ આવતી,

આજ એકની એક,

ધન્ય સમય હો ! જે પળ મળિયે,

આપણુ એક અનેક !

અહોહો ! આજ ધણા આનન્દ !

સ્વજનશ્રવણમાં અંતર ગુંજે,

નાચે નટવર પ્રાણુ;

-ડાલે ને બોલે કંઈ જાણી,

કરી મધુરાં નિજદાન !

અહોહો ! આજ ધણા આનન્દ !

ઝીલિયે હો ! ચાલો ! આત્માનાં

સુન્દર તેજસુગંધ !

રસલીલાં પ્રલડાં સમ ઝુલિયે

વિભુર લલિત વસંત !

અહોહો ! આજ ધણો આનન્દ !

લીલાભરી લહરી સમ વિરહંત,

અહોહો ! આજ મણો આનન્દ !

બાહુક.

(હરિણી—)

(નળદમયંતીનો પુનર્ચોગ.)

૧.

ધપતી ધપતી વેગે રાત્રિ ધીમી પડી જાય છે :

ઉડુગણુ ભરી પાંખો પહોળી કરી ઉડી જાય છે :

અનહદ ધ્વનિ ગંડે ગંડે ગભીર શુણાય છે :

ધીમું વિકસતું શીળું નહાણું, શિશુસમ, વાય છે.

અણસમજી એ બાહુડું તો અખોલ હસ્યાં કરે,

બટુક ગળર પાવો ગેળી બળવી રમ્યાં કરે :

બની રમકડું હોયે જૂલે ઉપા રવિને કરે :

સ્મિતથી સૂચવે : “ મોંઘા દહાવા કસોટી પછી મળે. ”

દૃઢ્ય સરસાં રાખી શાંતિ અને સુનકારને,

હસતી રમતી ગાતી ગાતી નદી વહી જાય છે.

સુરખી નલની હાથેલીમાં વધાવી નચાવતી,

મુદિત મુખડે બાલા ઘેલી વધે કુદી નાચતી.

૨.

સ્થિર નજરને નહાના ધોધે નચાવતું આ સમે,

અહિં ઉલું હશે ઉત્કંઠાથી ઉપા સમ કોણુ એ ?

તીર પર જૂલે આરાવાળી અલૌકિક વાટિકા,

ભવન વચમાં : ત્યાંથી આવે ઉજસભરી શું આ ?

વિમલ વસનો ધોળાંવાળી સુમંગળ મૂર્તિને,

ઝલક, વદને નિરાશાની કંઈ છવાઈ છે :

ઉર ઉછળતી ઊંડી આશા છતાં સ્મિત છાય, ને

(પ્રણયપ્રુતળી ગાતાં રવે; રડી વળી ગાય છે :

ગીત—આશાવરીના લયમાં.

હો ! ભલા ભગવાન ! દેવા ! હો ! ભલા ભગવાન !

દુઃખીના વિશ્રામ : દેવા !—ધ્રુવ.

ભૂલી એ “ ગઈ કાલ ” જતાં,
 બહાણાં ઉડ્યાં ફેંક વાતાં ;
 તોયે આવી “ આજ ” આ કાં ?
 હો ભલા ભગવાન !

દારણુ દુઃખના પ્રતાપે,
 કેં વળે અંધારાં આંખે !
 ના સૂઝે, ભવને ભૂલાવે !
 હો ભલા ભગવાન !

વૃત્તિ ઉઠતાં તો બહાલાં,
 તણ દે વિસારે બહાતાં :
 તોયે એ ન મટે મનમાન્યાં :
 હો ભલા ભગવાન !

બહાલાંને વિચારવાની,
 ઉરની અમીસરવાણી,
 જીવતી ન સુકાવાની :
 હો ભલા ભગવાન !

ભીનાં મર્મ લોળા સ્વજનના,
 કેં ધટે સતેજ થાવા,
 ઉરાડી અમીના છાંટા :
 હો ભલા ભગવાન !

કેં વિચાર્યું ન જાય એવું,
 દુઃખડું આ કોને કહેવું ?
 ક્યાં સુધી અમારે રહેવું !
 હો ભલા ભગવાન !

બાળકડાંની બાંહ ધરોને,
 ઉગારી નિભાવી લ્યોને,
 રક્ષામે અમારી જીવોને :
 હો ભલા ભગવાન !

પ્રતિ સમય આ, નાહી, આવું સ્તવી, નમી તેજને,
 તટપગથીએ બિન્હા બાંડા નિસાસથી એ ચ્હડે :
 ઉર ધડકતે, બીની આંખે રહે, નિરખી બધે :
 જડ સમી દિસે સૃષ્ટિ નિત્યે : છતાં ઉભી કાં રહે ?

મુખ ગરીબડે રોયા જવે, કરે કંઈ શોષ લાં,
 લહરી શ્રવણે છાનું ફૂળ ગઈ સખીકૃત્ય કેં ;
 પીગળી પુલકે, બહીલી મુગ્ધા, “વિલું દીનના !” લવી :
 વિરહિણી ગઈ ભૂલી રોવું શુણી કંઈ ખ્વાવરી !

ચપલ ચતુરા એવું એ શું હશે ચમકે બલાં !
 પરિચિત સ્મરે પૂર્વાવસ્થા ચક્રિત જ ચંચલા :
 “સ્વજન સૂર એ : એતો એ ! હા ! ખચિત મધુર એ !”
 વદી ઉમળકે, આવે ત્યાંથી, જવા વધી, સૂર એ.

૩.

ચીરી સમીપની ઊડી ખીણા ભયાનક લેખડો,
પતિત જનની પીડાનો શું અવાજ હશે થતો ?

ખડક સમી એ કાળી કાળી કઠિન જ લેખડે,
કંઈ સમયતું કો એ જોતું ઉભેલ લબ્યાં કરે ?

સ્મિતરુદનના બૂલી બેદો ગઈ હતી આંખ એ ! ,
તહીં લીસરડા આંખા આશા ઉડેલ તણાં વસે !

વિતક વરસ્યા કેં કેં તેથી ફરી ગઈ આકૃતિ,
સ્વજન પરખે એવી મુદ્રા ન જેની ય, તે લલે :—

“ શું ઉડી ગયું એ ? પંખી મહારા ! ઉડી ન જઈશ તું !
લલિત મધુરી આ લીલાના અમાનુષી સત્ત્વ તું !

કરુણ ગીતડાં ગા ને ! ગાયાં ન કાં કર તું હજી ?
મુજ ગરીબની ઓછી ઇચ્છા ન કાં કર તું પુરી ?

“ વિદ્ય નવ થા; છૂપી ગાજે લલે સ્વર-મૂર્તિ ! તું :
સહચરી ઉડી, સ્વપ્નું ઉડ્યું, જશે પણ ઊડી તું ?

સ્મરણ-ઉખળ્યા, તું ગાશે તો વણા શમશે કંઈ,
વ્યથિત જનની તપ્તિ ટાળે ન સાંત્વન કાં દઈ ?

“ પ્રતિપળ દિને કે રાત્રિએ સુતાં ત્યમ જાગતાં,
તરવંરી રહે વરંતું જ્ઞાલી તણી પ્રતિમા સદા !

મુજ અધમતા કરાં ચિત્રા ચીરે ઉર, લહોય ત્યાં,
સુખ અધિક હું માનું, છાજે ધડીક ન એ છતાં!

૪.

“ પ્રિય સ્વજનના મીઠા સ્વપ્ને મથું શમવાય, ત્યાં,
સહ પજવતાં ત્રાસે પ્રાણી ભવે અળખામણાં :
અજખ સૂર એ જાડો ગેળી સમીપ શુણાય ક્યાં ?
પરિચિત સમી સૌચી શાંતિ ગમે શમી એય ક્યાં ?

“ રેહી હૃદ હવે આવી ! ત્રાહિ ! સહી ન શકાતું કેં :
પ્રિયજન વિના હૈયું ખાલી કરી ન શકાતું કેં :
પ્રણયી જનને જહાતાં પાછું જુએ નવ પાતકી,
ઘટતી જ દશા આવી એવા કઠોર નઠોરની !

“ કંઈ સમજતાં શીખ્યો ત્યાંથી તવાય જવરે તનુ :
અનુભવ મને જહાલાંઓના વિયોગ તણા બહુ !
નથી વિરહ કે જાડી પીડા ખમાતી જરી હવે :
રતિ નથી રહી નીચોવાતાં ભવે કંઈની મને !

“ વળી હૃદ, વિધિ ! જ્ઞેને, આપુ દયા કરી દે ક્ષમા !
ધસડી ધસડી છોલે, છૂંદે : છતાં તું જુવે ન કાં ?
નવ ધસડ તું ! અંધી આવે અકાળ અશક્તિથી :
વિવિધ દમને શાંતિ સ્વપ્ને દીઠી ન કદી જરી.”

“ વિધિ ! ધસડતાં ઝહાલાંઓને જરા સ્મરવા જ દે,
 પ્રણયસુખની યાદી મીઠી પળેક છળવને :
 મુજ અધમને, આવી ઝોછી વસે, ઉર, વાસના,
 કૃપણ ક્યમ થા બાપુ ! તેને ધડીક નિભાવવા !

“ કંઈ નહિ, ભલે, ઝહાલાં સર્વે અલૌકિક વિશ્વનાં !
 રમત રમજે ગાતાં નાચી અન્નયય રાસમાં !
 કુસુમ સ્મિતનાં લીલા લીલી ધરે તમને જ, ત્યાં,
 ઉરઉકળતાં ઉન્હા આંસુની અંજલિ અર્પું કાં ?

“ સમજ સરતાં બહેરી બુદ્ધિ કરે કળકળાટ, તો,
 સદૃશ્ય થઈ, ભોળાં ઝહાલાં ! ન તે ય વસાડજો !
 પણ શીખવજો ગાતાં મીઠું દ્રવી રસ વૃક્ષિનો,
 સમ વિષમ : એ જોડા ભેદો ભવે સમજવજો :

“ કંઈ નહિ ક્યું : મુંગા મારે દ્રવીશ ન આંસુડાં :
 વિગત ભૂલવા કેં કેં મિષે મથું ત્યમ હાડું કાં ?
 સ્દૃશ્ય ઉકળે ! રોમે રોમે વરાળ ઉન્હી વહે !
 શરીર ઠીજતાં વાયુ ઠંડે જવાય લવી મુખે :

.૫.

“ ગભરૂ વયની ભોળી આખે કુટુંબ પ્રજા વસી,
 અવર ન હતી આશા, સેવા વિના, મુજ, એ તણી :

જનસમૂહમાં સીંચી શાન્તિ કૃતાર્થ થતાં થતાં,
સુખદ સમયે વર્ષો કેવાં વહીય જતાં હતાં !

“ જીવિત જગને, રિદ્ધિ સિદ્ધિ પ્રવૃત્તિ સદા રચે,
સ્મિતભર મૃદુ તૃપ્તિવાળી નિવૃત્તિ જ ભોગવે :
ઉર રમી રહે સ્વપ્નોમાંયે પ્રજાહિત રોજ, ત્યાં,
શમર્તી સુખમાં એના, મ્હારી પ્રવૃત્તિની વાસના.

“ દૃઢ્ય કુલતું આનન્દે આ પવિત્ર વિચારમાં !
ખબર ન હતી રહેવાની છે ભૂલોની પરંપરા !
ખમતું વસતાં વ્યથિમાં, કાં, સમષ્ટિની ભાવના ?
જનસમજમાં ના આવે કાં અલેદ-અનેકતા ?

“ જનની વસુધા કેરે અંકે સુગંધરસે ભરી,
વળતી, રમતાં અંતે સૂતાં, નિરાંત હસાવતી :
ગુણવતી પ્રજા સ્વપ્ને સ્વપ્ને મને જ વધાવતી :
નિરખી રહી એ સંતોષે કેં સ્મરૂં સ્થિતિ પૂર્વની !

“ ચળકતી મ્હડે લીલી લીલી લતા સરસુંદરી :
તટતરૂપરે ધીમી ધીમી છવાય અંધે રતિ :
પ્રિયજન નીચે, નાચે ઉંચે ઉડે કલહસ કેં :
કુસુમ કુમળાં માળારૂપે લચી સ્મિત છાય કેં.

“ દ્વદ્ય વસતી વેલી બહાલી તણા સહચારમાં,

સહચરી અને આત્મા મહારાં સુવૃત્તિ વિચારમાં !

અહીં રચી લીધા લહાવા લહાણાં : દીધાં સુખ સ્વર્ગનાં :

વળગી વળગી કુલ્યાં ક્ષાલ્યાં વસંતની છાંયમાં.

“ ગુણિયલ સખિ ગૌરી શાણી ! ગણું પરિણામ આ,

સુખદ તુજ સૌ ઇચ્છાને હો અધીન થતાં સદા :

સ્થિતિ અવનવી : એ ક્યાં ? આ ક્યાં ? જડી વિકૃતિ જગે :

સમજી ન શકું આ ત્રાસેથી અનુગ્રહ શું થશે ?

“ સમરૂં છું દિન એ, કલ્યાણીને જરી કચવાવતાં,

વિપરીત દશા બહેરી લીધી, પશ્યાં દુઃખજાળમાં :

જગકપટમાં ભોળે ભાવે ભમાઈ જરા જતાં—

અધમ જનના સંગે પામ્યો અધોગતિ ખેલતાં :

“ સમજ વિકરી પોતાનાં પીડા દીધી સામટી :

જાતસુખ ગતિ આ પાપીની થઈ વિનિષાતની :

વિષ જગતનાં દંશે વ્યાધ્યું, ફરી મુજ આકૃતિ :

જીવિત ભરમાં જાણું કોઈ ન બાહુકને કદી !

“ પ્રિય પ્રિયતમા ! દેવી ! સાધ્વી ! શું આ ! મુજ એ સતી !

કળી ન શકતુ સનું હૈયું અભયખી આજની !

પૂછું પણ કાં ? મહે તે શું શું અકાર્ય નથી કર્યાં ?

વિપરીત અને બુદ્ધિ બહેરી વિનાશ કરાવતાં.

“કંઈ નહિ ભલે ! ઘેલાં લોકો ગમે ત્યમ છો ગણે !
 મુજ મનગમી હેતુ ધર્યછે ખીન્ને ન કદી મને !
 ન વનવગડે મેલી મેં શું ? કઠોર થયો ન શું ?
 દુઃખી મુજ દુઃખે એવીને મહેં દુભાવી ન એમ શું ?

“સદ્દેવ પ્રિયે ! તારા જેવી તુ મહારી અરૂંધતી !
 તુજ વ્રત થકી હું જેવાને વસિષ્ઠ બનાવતી :
 પુલ, તુજ સમી આ લીલાનાં ધરીશ, સુલક્ષણી !
 ચરણુરજને વંદી ત્હારી, લઈશ જ નિરખી.

“લઈ તુજ રજા જોતાં રોતાં પળીશ સ્થળે કંઈ :
 કમનસીબને સારૂં છે કે શકીશ ન ઝોળખી :
 નળ તુજ, ભમી પુણ્યશ્લોકી અખોલ અન્નાણુ આ,
 જીવિત કરશે પૂરૂં, ઝાંખી કરી તુજ આજ ! હા !

“મુજ જીવ સમાં બાલુડાં હો ! સહ્યું જ ભૂલી જવું.
 ઉર શમવજે દેતાં, દેવી ! ક્ષમા, દમયંતી ! તું
 જીવન મુજ છે નીચે નીચે જ ભેરવળપશું :
 મલિન જીવને પ્રાયશ્ચિત્તે નથી નિજ પાપનું.

“મૃદુ, ઉર ! બને શાને, કર્મો કઠોર કર્યાં છતાં ?
 બળી સળગી જા, ત્હારી રાખે સમાધ ચણાય કાં ?
 સ્મરણુ રસજે વહાલાંઓનું, ઉરે પડ ઉખળે :
 શરણુ તુજ લે ! મૃત્યુ મીઠા ! ન આશ હતાશને !”

૭.

“ પથિક વદતાં આવી રીતે નિરાશ અતિ થયે,

શિર ખડકમાં કંટાળાથી અક્ષાળી પડે નીચે:

શિર થકી વહે લોહી ઉઠું ! મ્હડે ચકરી, ઢળે !

સદ્દય ઉરે ભૂલોના ધા રૂઝાય ન આ ભવે !

“ કુદરત અલી ! આવી કાં તું અજાણુ સમી ઉભે

દ્વયભગિની ! તહારે ના હો નમેરી થવું ધટે.

ગરમી ભરતાં દહીં દિલે ઘટે હું આણુવી:

શરણુહીનને પંખાળી લે સ્વઅંક દયા ધરી.

લહરી પર કેં વેળા વાઘે, મ્હવાર વળા ધપે :

પ્રિયમય થવા ધીમે ધીમે વિકાસ ઉપા ધરે :

કુદરત સમું સ્પર્શે ત્યાં કો ધવાયલ વીરને,

વળગી વળગી જોતાં રહે, ન બાહુક તે શુભુ:—

ગીત—કાલીગડાના લયમાં.

“ શાંત થાવ, સ્વસ્થ થાવ,

સ્વામી મ્હારા શ્યામ ! હો !—

વિતકને વિસારિયે :

વાંક ન વસાડિયે ;

વિસરિયે વિભુને નહોં, નાથ ! હો !—

લ.કા. ર.

કેકિલાને.

હરિણી.

૧.

વિરહવનના શોકાગ્નેથી “ટહૂક” થયું ન શું ?
 મૃદુ હૃદયની પીડાવાળું હતું ગીત એ ન શું ?
 કુપિત જનની ઉઠી જવાલાભર્યું હતું એ ન શું ?
 કરુણ રસની તેમાં ઉઠી હતી પ્રતિભા ન શું ?

૨.

પ્રણય કલહે તછોડેલી વૃથા કંઈ સ્વપ્નમાં,
 ચકિત ચમકી ઊઠીલી બાલા દિસે છ ટહૂકતાં :
 ન તું ચમકજે, ભીર ચારુ ! ન રોષ તું રાખજે :
 રડી રડી, સખિ ! દુભાતાં તું ન ચન્યુ સુઝાવજે !

૩.

સરસ શું મળ, મીઠી મુઝે ! ન આમ્લરસે પડી ?
 મધુર ટહૂકા કીધા ખાતાં ન આમ્રની મંજરી ?
 કંઈ રમતમાં ડાળે ડાળે કુદ્યાં ન શું ફૂજતાં ?
 સુખસમીરને બાકી શ્યામે ! શું રાખ્યું નિયોવતાં ?

૪.

નિરખી ધનને ગ્રીષ્માન્તે આ રસાબ્ધિથી આવતાં,
 સુખદ શિખરે આશે નાચે કલાપી ભલે સદા :
 કંઈ પણ પછી નહાશું પાછાં રમી રસવૃષ્ટિમાં,
 પુલકી ઉઠતાં લીલી લીલા ગજવશું ફૂજતાં.

અમરાવતીનાં અતિથિજન.

૫.

અમૃત ધડી જે સંયોગીને સુખે વિક્સાવતી,
વિષમય જ એ વિયોગીને દુઃખે ડરમાવતી;
અકળ નિયમે બંધાયેલાં છુટી ન શકે જરી,
સમયવિકૃતિ થાતાં સુધી બધું સહવું : સખિ !

૨૨

અમરાવતીનાં અતિથિજન.

દ્રુતવિલંબિત.

૧.

“ ઉદય ઉન્નતિ તે અવસાનમાં,
સતત વિકૃતિના પરિવેશમાં,
પ્રકટી રમ્ય ભવિતરહસ્યની,
પ્રબલ આશ ઉરે કંઈ રહે રમી ! ”

પવનની લહરી પર આ સમો,
સ્વર મધુર પળે પળ નાયતો ;

અતિથિ આમ છતાં દુઃખી કાં દિસે ?

ફડફડી ધડીયે ધડી કાં ઉઠે ?

ન મતુમેદિનીમાં શું મળ્યો હશે :

લમ સમાસ અહીં કયમ એ ગણે ?

૪.

ભરી નિસાસ નિગાળા ઉન્હા ઊંડા,

‘ મનવ્યથા મથતો શું મટાડવા ?

ઉમળકા ઉરમાં ઉભરાઈને,

રહી રહી નીકળે મૃદુ કેં રવે :—

“ પ્રિયતમે ! ચ્હડી ઉત્તતિને પદે,

અવનતિ કયમ અન્યની ફૂલે ગમે ?

સખિ ! તને ચહું આંહિ ચ્હડાવવા,

હૃદયની રચના નિરખાવવા.

“ ઉર ભર્યા અભિલાષ કંઈ ! પ્રિયે !

ન સમજું સહસા કયમ એ ઉઠે !

અહીં થકી તુજ અંક પડું ઉડી :

રડી રહી જરી જંપુ સુઈ જઈ !

“ પુછીશ માં, મેંન શીદ મુંઝાય છે ?

સ્મૃતિ ન આપીશ, કંઈ કળતાં, મને :

જગતની જડ રીત જ એવી : હો !

સખિ ! ઘટે અનુકંપ જ લાવવો !

“ જન અમીર તણી ખુળી કે દીઠી,

ભભકથી ભરમાવી ભમાવતી !

અકળ ભેદભર્યાં ભવમાં બધે,

અધમતા જનનું જગ આચરે !

“ જગતનું સુખડું મળતાં જતાં,

અનુભવે પરિતપ્તિ ધરે બધાં !

નિરખી આમ જવું નવ ચેતી કાં ?

તણ ઉપાધિ ન તમ જ રહેવું કાં ?

પ.

“ ન શકતી રહી કંઈ આશ હવે મને !

જગતમાં નવ જંપ વળી વળે !

ઉર વિરાગવિચાર જ ઉપજે !

. તુજ વિના અનુરાગ ન ક્યાંય છે !

“ સહચરી ! રહી દૂર તું ત્યાં છતાં,

તરવરે નજરે રૂપ જુજવાં !

ઘડી સુતેલ તને નિરખી રહું !

સુણું નિસાસ મહીં મુજ નામ હું !

“ વળી ઉડી અહિં આવતી નિરખું !

મુજ કસોટી નિહાળી મુંઝાય તું !

હૃદયની રમણી ! કર એમ કાં ?

તું ગભરાઈશ તો હું શમીશ ક્યાં ?

“ મનગમી ! કૂળ્ય હર્ષભર્યું કંઈ,

ઉર પુલાવ રમી રહી, ઘેલડી !

તુજ મુખે કંઈ તેજ છવાય, તે,

જગતની ભૂલવે જડતા મને !

“ ઉદ્ધિ ! કાં તુજ અંક, હવે સુવું ?

તુજ ઉરે જ સમાસ જ કાં ધરું ?

મુજ સખી તલસે જ શમાવવા,

સરસ રહોડ મહીં નિજ, દે રજા ! ”

૬.

વદી રહે કંઈ એ, ઉભી ત્યાં દીઠી,

ચળકતી પ્રતિમા મનુના સમી ;

સમજી એ ન શક્યો ઉભું કોણ એ !

સહચરી સ્મરી એ ? વનદેવી કે ?

સમય કૈથી ઉભેલ નજીકમાં,

સતી છતાં, ન હતાશનું ધ્યાન ત્યાં !

ઉર દયાય ધૂમે, ત્યમ પિત્ર તે,
 દરદી જાન ભૂલી સતીને સ્મરે !
 અસુર આજ અચાનક કેં થતાં,
 ભ્રમભરી ભટકી પતિશોષમાં ;
 પ્રિયતમા અતિથિની અચિંત્ય ત્યાં,
 જઈ ચડી નિજ શ્યામ સુતેલ જ્યાં,
 સ્વજનનો પરિતાપ, સ્વભાવથી,
 સમજી એ સહવાસ ન મૂકતી :
 સુખદ સાંત્વન તો સતી આપતી,
 પતિનિરાશપણું ય શમાવતી !

૭.

ઝલકથી ગઈ આંખ મીસાઈ, એ,
 પકડી બેલડી લેઈ જતી દિસે !
 ગણગણી ગીતકું મધુરા સ્વરે,
 ઉતરી એ નિરખાવતી કેં નીચે :—

ગીત : વાટ વચત દ્વારે ઝમી : એ મરાઠી મહાકવિ ગીતની ધૂન.)

“ ના, હો ! નાથ ! ના, હો ! ના, હો !
 બનિયે નહિ નિરાશ, ના, હો !

દમામી દુનિયાની,
જતી આ જીંદગાની :
જેવી તેવી એ નિભાવો !

મતુની મેદિનીનો,
ગાળે સૂર ભાવભીનો :
પ્રભુની એ પ્રાર્થના ! હો !

ઉચેના તારલા એ-
નીચેનાને નચાવે :
અગમ્ય એ લીલા ! હો !

રહેવા નહિ દેવા, રહેવું :
અહોહો ! એ જીવન હેતુ :
ભૂલે નરવીર ના, હો !

સુખદુઃખનાં સોણલાંની
વિભૂતિ : આનન્દ શાંતિ !
ધરી ઉર, એ ધરાવો !

૮.

ગીતડું આમ મધુર જ ગાય, ને
અતિથિને શમવે પ્રણયે ઉં

અસર જાદુભરી અમકાવતી,
ગરમી એ શીત ઉર ભરે વળી !

હડતી ક્યાં ? લઈ ક્યાં જતી એમ એ ?
હવું ન ભાન, ન ધ્યાન, અતિથિને !
નજર તેજભર્યે મુખ રહે ઠરી !
રિમતઅમી તહિં એ વરસાવતી !

ઉર શમ્યું, વસી સાત્વિક ભાવના !
કળકળાટ સમી શમી વાસના !
મધુર સ્વપ્ન સમી સખી તેની એ,
શમવી આમ, નીચે ઉભી, શ્યામને !

૯.

હસતું રમ્ય પ્રભાત હસાવતું :
રમકડું કર તેજનું નાચતું :
ઉભય સંશય એ રમતે રમે,
અનુપતા મહીં કોણુ ચહી શકે ?

પ્રકૃતિનો જ પ્રસાદ વધાવતાં,
ભૂલી બધું, તણ શોક, ઉમંગમાં,
પ્રકટ ભાન ઉરે વિભુનું થતાં,
દૃઢ્યભાર રહે વહી આંસુમાં.

દમ્ભામી દુનિયાની,
જતી આ હૃદગાની :
જેવી તેવી એ નિભાવો !

મનુની મેદિનીનો,
ગાજે સૂર ભાવભીનો :
પ્રભુની એ પ્રાર્થના ! હો !

ઉચેના તારલા એ-
નીચેનાતે નચાવે :
અગમ્ય એ લીલા ! હો !

રહેવા નહિ દેવા, રહેવું :
અહોહો ! એ જીવન હેતુ :
ભૂલે નરવીર ના, હો !

સુખદુઃખનાં સોણલાંની
વિભૂતિ : આનન્દ શાંતિ !
ધરી ઉર, એ ધરાવો !

૮.

ગીતકું આમ મધુર જ ગાય, ને
અતિથિને શમવે પ્રણયે ઉરે :

અસર જાદુભરી ચમકાવતી,
ગરમી એ શીત ઉર ભરે વળી !

ઉડતી ક્યાં ? લઈ ક્યાં જતી એમ એ ?
હવું ન ભાન, ન ધ્યાન, અતિથિને !
નજર તેજભર્યે મુખ રહે ઠરી !
રિમતઅમી તહિં એ વરસાવતી !

ઉર શમ્યું, વસી સાત્વિક ભાવના !
કળકળાટ સમી શમી વાસના !
મધુર સ્વપ્ન સમી સખી તેની એ,
શમવી આમ, નીચે ઉભી, શ્યામને !

૯.

હસતું રમ્ય પ્રભાત હસાવતું :
રમકડું કર તેજનું નાચતું :
ઉભય સંશય એ રમતે રમે,
અનુપતા મહી કોણુ ચહી શકે !

પ્રકૃતિનો જ પ્રસાદ વધાવતાં,
ભૂલી બધું, તજી શોક, ઉર્મંગમાં,
પ્રકટ ભાન ઉરે વિભુનું થતાં,
હૃદયભાર રહે વહી આંસુમાં.

“ મતુનું ભાગ્ય સદા નિજ હાથ છે,
 ઉભય જેમ રયે લમ ભોગવે ;
 સહચરી ! અતિથિ ! તમ યોગનું,
 અમ સમાં પણ એ ફળ પામશું !

“ જનસમાજથી આમ દૂરે વસી,
 પ્રથમના ઋષિ પેઠ જ આચરી,
 જનસુખાર્થ વિચારપ્રવૃત્તિમાં
 જીવન જાય નિવૃત્તિનિવાસમાં !

“ સમજી છો, પણ છો ગભરૂ છતાં,
 વિહરજો રહી સાધુ જનો સમાં !
 પ્રકૃતિનાં નયવ્યાં રમી રાસમાં,
 નયવજો સઉનાં હિત સાધતાં ! ”

વદી મહાશય એ નિજ આશ્રમે,
 ઉભયને કંઈ સાદર તો કરે !
 વિમલ ગૌરવ વર્ધન ભાવમાં !
 વિરમતું ઉર સંસ્કૃત શાંતિમાં !

નિરખી દંપતીનો વનવાસ એ,
 પ્રણય-વ્યથિ-વિવેકી કુટુંબને,

લણી લણી ઋષિને પૂજતાં નમે !

લઈ રજા વિચરે સ્તવતાં ધીમે :—

“સહચરી ! પ્રિય સંતનસંગથી,

અધમની ઉપજે બસ : ઉત્તતિ !

સ્વજન ! ભક્તજનો સમ સેવિશું,

જગતમાં સુખસ્વર્ગ રચાવિશું !”

ભરતું શાંતિ ઉરે હસી જોડલું,

શિખર ટેકરીને ચહડતું જતું ;

મધુર ગૌર મુખે ધરી રોશની,

વિરમ્યું ક્યાંક ધટા તરૂની મહી !

નવ રહ્યું કંઈ પાછળ ! માત્ર એ,

પ્રથમની જડ સૃષ્ટિ ઉભી હસે ;

પવન ત્યાંથી જઈ મનુમંડળે,

ગણગણે અમરાવતી-ઉપરે :

“ઉદ્યે ઉત્તતિ ને અવસાનમાં,

સતત વિકૃતિના પરિવેશમાં,

પ્રકટી રમ્ય જીવિત-રહસ્યની

પ્રબલ આશ ઉરે કંઈ રહે રમી !!”

હરિણીને.

હરિણી.

૧.

કવલ મીઠું હેઠે હૈયે ભરે કંઈ જોડલાં,
 પ્રણયરસનાં ઘેલાં હેતે ભરે કંઈ ઘુંટડાં ;
 સુખદ પળમાં ભૂલી કેં કેં રમે હસતાં વનેઃ
 પતિકૂલ વિધિ ! તેને આપુ ! હવે ન સતાવજે !

૨.

રડ ન રડ, તું ! ઝહાલી વરતુ ! પીડા કંઈ પામતાં,
 ઢળી ન પડ તું નીચે, નીચે ગળું લયકેવં માં ;
 “પ્રિય ! મરે છું, હા !” ના કહ્યાણી ! ન એ સખિ ! જોલ માં,
 મૃદુ હૃદયમાં વેધી વાક્યે ચીરા વળી પાડ માં ?

૩.

ગત સ્વજનના જોછા જોલો દુભાયલ સુખના,
 કંઈ કંઈ સુણી આ હૈયાને પડેપડ છે જહ્યા ;
 પળ કંઈ શમ્યા તારા સૌખ્યે, વણો તું ઉવેળ માં ;
 દુઃખદ શરદી ઝહાલી ! એવું વદી વળી લાવમાં !

૪.

મુજ જીવિતની મોંઘી આશા ભવે, સખિ ! એક તું,
અન્ય તૂર કેં આ આંખોનું પ્રિયે ! મુજ એક તું ;
બળું બળું થતાં આ હૈયાને સુધા સમ લેપ તું.
અકલ કિમપિ દ્રવ્યં, બહાલી ! ગરીબનું એક તું.

૫.

મધુર લહરી બહાણાની તું સુગન્ધ સમીરેની,
પ્રિયજન અલી મીઠી નિદ્રા ગુલાબ કળી સમી ;
સદૃશ્ય સહ આવોઃ લાવો રસાયન કેં થકી,
મુજ હરિણીને શીકકે રહેરે રતાશની રોશની.

૬.

મુજ હરિણી જો મહારી સ્થામે મીઠેમીઠ માંડશે,
અમ પ્રથમ શાં હૈયેહૈયાં સંચેતન હીંચશે,
વિતક બૂલતાં ભોળે ભાવે કૃતમ જ તો થશુંઃ
સદ્ય સહને સેવીશુંઃ હો ! સજેડ સુહાવિશું.

બહાવરી બાલાને.

વસંતતિલકા.

૧.

આનન્દની ઉરવસી પ્રતિમા પ્રિયે ! તું,
 ઉદ્ગાર કેમ અવળા કરતાં શિષ્યે તું ?
 ચિરાય ચિત્ત મુજ એ સુણી દુઃખ તહારે,
 બાણું ન હા ! ઉર વ્યથા તુજ કેમ ટાળું ?

૨.

જેને સઉ સુખવિલાસ ભર્યું પ્રમાણે,
 ને શાણી ! એ જગતને, કંઈ શિષ્ય સાને !
 બહાલાં જનો સમજતાં ઉરસામ્ય રહાયે,
 ત્યાં દૈવી આ જગતનો વિધિ તો કસે એ.

૩.

જે થાય તે નિરખી, લેવું સહી હમેશાં,
 એ તુમિ કાં ન ધરવી તપી આમ રહેતાં ?
 આવી કસોટી મહીં કંચન શાં તવાવું,
 આવા ભવે જીવન આમ વહી જવાવું.

૪.

બહી માં, સખિ ! ભય ન વ્યર્થ તું રાખ ચિત્તે,
 હેઠો તું શ્વાસ મુક, થા હળવી તું હૈયે;

અન્યોન્ય અન્થિ ગુંથતાં ગીત ગાઈ મીઠાં,
વિશ્રમભથી વિહરવું નવ વિશ્વમાં કાં ?

૫.

ધેલા જ કોડ કરિશું શુચિ ભાવનાના,
વ્યક્તિવિવેક પ્રણયે રચિશું મળના ;
એ છાજશે જ જીવિતે રસસૌખ્ય, બહાલી !
એથી જ ઉન્નત થશું સઉ સંગ મહાદ્વી.

ભૂલી શકું કેમ, કહે ?

શાદ્દેશવિકીડિત.

૧.

ગોરી ! તું ગભરા નહિ, વિરહ તો સંયોગ સાધે સદા ;
બહાલાંને વસમો છતાં સ્વજનને સંભારનારો સદા ;
મૃત્યુ એ, સખિ ! જન્મ એ, જીવન એ, આશા ય મુક્તિ સદા
શ્રાણી ! શાંત થઈ ઉરે વિરહને રહેવો સ્વીકારી સદા !

૨.

“ બહાલા કાન્ત ! મને કદી ન ભૂલશો ” એવું નિમાણે મુખે
શાને બહાલી ! વદે તું વિહ્વલ વૃથા ? એ તે કદી સમ્ભવે ?
સ્વીકારી તુજ રમ્ય હસ્ત દ્વયે બહાલી વધાવી તને,
ત્યારે કર્ણ મહો કૂળ, સ્વર ધીમે, તું કેંક, તે સાંભરે.

૩.

મીઠી મુગ્ધ કુળી રસે ચળકતી બાલા બીચારી મૃદુ
લોળી સ્વપ્ન ભરી નવાં સમજતી સંસારને સુખકુંડ;
આનન્દે પુલકી મુખે મલકતી લાલી ભરી લાડિલી,
આચિન્તું સ્મિત આંખમાં નયવતી, તે આજ ગ્લાનિ ભરી !

૪.

હવે કે સુરખી ભરી ચમકથી ધૂણ રહેતાં, અહા !
માન્યું મંગળ, તું લલિત લલના અર્પીશ તૃપ્તિ સદા ;
મુગ્ધે ! લારથી તું રમી રહી ઉરે, તારા વિચારો વસે,
તારાં સુન્દર સ્વપ્ન રમ્ય પુતળી મીઠાશ અર્પે ભવે.

૫.

સત્યાર્થે મથતાં મળ્યું વિષ ભવે, કંઠે ધર્યું તે પ્રીતે,
આંસુના અભિષેકમાં રહી ધર્યો સંસારને મેં શિરે ;
સંગે તું વિચરી સદા જગતને કલ્યાણુલ્હાણું ધરે,
દેવિ ! તું મુજ જીન્દગી, જગત તું : ભૂલી શકું કેમ, કહે, ?

વસન્તને વધામણે.

હરિણી.

૧.

નિજ શરણુમાં જે સંભાળે મને સખિ ! સાચવો,
 ' વિરહ સહતાં જે ચિન્તાએ મને સખિ ! ચિન્તવો,
 પ્રણય બલની એ ઉષ્માએ નિવૃત્ત કંઈ રચું :
 પ્રણયબલની એ પાંખોએ પ્રવૃત્ત સદા ફૂળું !

૨.

સ્મરણુજપથી તહારાં ચિત્રો રચે સ્વરમૂર્તિ, તે
 કિરણુકણિકા અંધિતેજે આણુમય આળખે ;
 દૃઢ્યદાયિતે ! એવી તું સૌ સ્થિતિસ્થલકાલમાં,
 તરવરી રહે ગાયાં ગાવા સદા તુજ ભક્તનાં.

૩.

પ્રિય દિલભરી દેવિ ! ડાહ્યું મીટેમીટ માંડતાં,
 ખુનિત પગલે તહારે વન્દી શીખું દીનદાસતા ;
 મહિયર ગણી મહારાંમાં તહે સ્વીકારી પરાર્થતા,
 કરિશું જગની એ આદેશે, તપસ્વિનિ ! સેવના.

૪.

બહુકગણની અંખે ! તુંથી સન્નેડિલ સામ્વ હું :
 જગજીવનની ધેનુ ! તુંથી ધુરંધર ભદ્ર હું :
 સમયપટને આલો, દેવિ ! સમૃદ્ધ બનાવિયે,
 સરલ ભવનું બાલુહું આ વસન્ત વધાવિયે.

મૃગલીને.

હરિણી.

૧.

ધીકી રહી ધરા નીચે, ઉંચે તપે રવિ ઉગ્ર, ને
બળબળતી લૂ ચારે પાસે રહે વરસી બવે ;
વિજન રણુની ઉઠી રેતી ઉડે, કરી અન્ધ દે,
લખલખ કરી લહાતી જવાલા ફરી વળતી બધે.

૨.

તડપી ફફડી રૂંધાતાં તો ન ભાન કશું રહે,
ફિકરફડકે આ હૈયાને વિરામ ન હૈ વળે ;
વિરહદવમાં હોમાયેલી સખી બળતી હશે,
મુજ અધમની ચિન્તાથી એ ઉભી સળગી જશે.

૩.

તૃણજળકંઠી સૂતેલીને તૃષાર્ત દર્દ સુવા,
મૃગજળ પીવા જતાં હાર્યો, પડી વિખુટાં ગયાં :
મધુર મૃગલી મ્હારી, રહેતાં અચાનક આ બધું,
તરફડી સીઝી રહેતાં થાશે શું ભરમનું પૂતળું ?

૪.

પ્રિય વિરહિણી ! રહાજે શાંતિ તને મળું ત્યાં સુધી,
તલસી ટટણા સોસાજે માં દુઃખે, મુજ ઘેલડી !
સતત સુખના લહાવા લેવા કસાવું ઘડી ન કાં ?
અવનતિ સહી લેવી શાણી ! ન ઉત્તતિ માટ કાં ?

૫.

બળી વિરહમાં જશું તોયે હુતાશનનાં હવિ,
જન જગતની કે કે સેવા જશું કરતાં, સખિ !
યુગતણી લીલા લીલી થાતી જશે રસથી ભરી,
• ભવમહી ખુખી ખીલી રહેશે અનંત વસન્તની !

વસમી વિદાય.

ધન્યાશ્રી.

વસમી એક વિદાય,
ઠહાલાંની વસમી એક વિદાય.

પ્રેમ અને પરિચય વધતાં તો,
વિરહ સહી ન શકાય ;
ઠહાલાંની વસમી એક વિદાય.

ઉભરાતા ઉપકારો ઉછળે,
• ભીનાં હૈયાં ભરાય ;
ઠહાલાંની વસમી એક વિદાય.

મનમાન્યાં ઠહાલાંની ઠહાલપ,
પણ પણ નવ વિસરાય ;
ઠહાલાંની વસમી એક વિદાય.

ઝોછા ને અધૂરા કંઈ ભાવે,
સ્વજન ક્યાં શું થાય ?
ઠહાલાંની વસમી એક વિદાય.

દિલના દેવ સમાં ઠહાલાંને
આંસુ અર્પી રહેવાય ?
ઠહાલાંની વસમી એક વિદાય.

એક યાચના.

આંસુડાંના લેદો તો બતાવો, બતાવો કોઈ : એ કવિ ન્હાનાલાલના
ગીતની ધૂત.

દિલના અખોલ ખોલ ઝીલતાં બતાવો કોઈ !
ઝીલતાં બતાવો કોઈ !
ગુંજતાં બતાવો કોઈ !

ઉરસૂરપડછન્દ ગેખી ગુંજતાં બતાવો કોઈ !
ઠહાલાં ! એ બતાવો કોઈ !

પુણ્યાત્મા પ્રિયજન, પ્રભુ,
દિલ વસનારાં દેવ,
એ તો હસી બોલાવતાં
રેલાવે રસરેલ !

રસની એ રેલમાં યસ ! ધૂમતાં યતાવો કાઈ !
 ધૂમતાં યતાવો કાઈ !
 ચૂમતાં યતાવો કાઈ !
 નેહ નિતરતાં નયણાં ગેખી ચૂમતાં યતાવો કાઈ !
 બહાલાં ! એ યતાવો કાઈ !

આત્મકિરણ ચેતન બરે,
 શાંતિ સ્વજનનાં હેત ;
 એને તેજહિંડોલ વિભુ
 જૂલે એક અનેક !

એવું એક અનેકમાં આનન્દતાં યતાવો કાઈ !
 નન્દતાં યતાવો કાઈ !
 વન્દતાં યતાવો કાઈ !
 બહાલાં જનમાં વિભુવરને વન્દતાં યતાવો કાઈ !
 બહાલાં ! એ યતાવો કાઈ !

લગ્નમંગલ.

શાર્દૂલવિકીરિત.

૧.

જન્મી આંખ ઉઘાડતાં લલિત આ લીલા નિહાળી રહ્યાં,
માતાના મૃદુ અંકમાં તરવરી ઉદાસથી ઉછળ્યાં ;
રોવા ને હસવા તણી રમતમાં માખાપને રીઝવ્યાં,
સેવાનાં ફળ એ તમે અનુભવો કંઠ્યાણુકારી બધાં.

શિખરિણી :

૨.

પિતાની છાયામાં, પ્રિય જનનીના પાલવ મહીં,
રમ્યાં છો, રાગ્યાં છો, ચતનગન નાચી જૂલી રહી ;
મળ એવી મહાલી લહરી પર કુંજે સુધ્ધ જતાં,
લવ્યાં જે છાને તે વરવધુ ! સદા સ્વમ સુખડાં !

માલિની :

૩.

જનની જનક આંખે ચૌદ અહ્લાંડ જેવાં,
નવલ યુગલ ! બન્ને સાધને પાંખ સેવા !
રમત ગમત સાથે ભાવના લહાવ લેવા,
હૃદય રસ ઝીલીને પાડને ખૂબ હેવા.

શાર્દૂલવિકીરિત :

૪.

તું છે અહ્લકુમાર ; વામન સમું પૈરાટનું રૂપ તું,
તું કન્યા મધુરી ધુરા : જીવનની આશા અતેરી જ તું !
વિદ્યામોહનમાળ કંઠ ધરીને સંસારના સાગરે,
મુઝ્યાં ! જવ, તરણુ ! આત્મબળથી લક્ષ્મી વધાવા અહે !

વસંતતિલકા:

૫.

લક્ષ્મી તણા કમળના બ્રમરો સમાં છે,
લેજે પરાગ મીઠું મધ સર્વ ત્યાં હો !
એ આપશે ઉરની ઓર અનંત તૃપ્તિ,
ને લાગશે જીવન આ કંઈ સ્વર્ગસૃષ્ટિ !

શિખરિણી:

૬.

અહોહો ! આજે તો ધુધવી ધુધવી હર્ષ ઉછળે !
અમારા હૈયામાં મધુર સૂરનાં ગીત ગંજવે !
બ્રહ્મની લીલાનાં પ્રિય જીવ સમાં બાળક તમે !
પજો પન્થે ભેળાં, શુભ જુગલ ! આ મંગલ સમે !

શાર્દૂલવિકીરિત:

૭.

જ્યાં કલ્પલ મયે, મળા ઉડી રહે ચોપાસ આનન્દમાં,
લીલા હરેર ખીલી રહે અજળ જ્યાં કર્તવ્યની ધૂનમાં,
સેવા હેત ભરી કરે ઉમળકે સૌ એક ખીલ્યાં જહિ,
તે સંસાર મહીં સીધાવઃ નવલાં ! થાળે સુખી ! દંપતી !

૮.

સંસારે સુખના વિદાય કરતાં આનન્દને આ સમે,
દેવી જ્યોતિ સમાં તમે વરવધુ ! આવો વધાવું હવે :
તહારાં મંગળસૂત્ર, કંકણ તથા સૌભાગ્યનો અન્દ્રમા :
કન્યારત્ન ! વસંત એ ત્રિપુટીનો છાજે તમોને સદા !

પ્રણય વેણુ.

સોરઠનો લય.

હો ! મૃદુલ મધુર મનભર ઉર,
પ્રણયવેણુ વાળે રે !
તેજ સાળે રે !

ગુંજે, કંઈ ગેખી નાદ,
જાણે બહાલાં જનનો સાદ ;
મુખકલાપ ખીલે રે !
જ્યોતિ ઝુલે રે !

પ્રાણુ તો પ્રફુલ્લ થાય,
સ્મિતવિલાસ વદન રહાય :
મનમયૂર નાચે રે !
રસિક રાચેરે રે !

હૃદયે રસ ઉભરાય,
નયણાં તો આંસુ લહાય ;
આત્મહંસ ઝીલે રે !
અહો ! કિલકિલે રે !

સ્મરણુ સ્નેહનાં ભરાય,
સ્વજનમય જગત જણાય ;
ધન્દ્રજાલ જાગે રે !
કંઈ પ્રકાશે રે !

આલિકા બટ, પ્રણુબાલ,

રેલે કૌમારરાસ ;
દમ્પતી વિલાસે ; રે !
સ્વર્ગ રાજે રે !

હો ! મૃદુલ મધુર મનભર ઉર,
પ્રણયવેણુ વાળે રે !
તેજ સાળે રે !

ગૃહદેવીનાં દર્શન.

કાલિંગરાની યૂન.

જય ! જય ! ગુણવતી ગૃહદેવી !
ગૃહદેવી ! અહોહો ! ઉરદેવી !
જય ! જય ! ગુણવતી ગૃહદેવી !
અધર્મીચેલી આંખડલી તુજ,
પ્રણયરસે છલકેલી :
અહોહો ! માનસસરવર જેવી !
હસતા કંઈ હલતા હોઠે તુજ,
આંતર તૃપ્તિ કરેલી :
અહોહો ! મૌકિતકમાળા જેવી !

નમણિ મુગ્ધ મધુરે મુખડે,

ઓછી ઓછી બનેલી :

અહોહો ! ચાર ચન્દની જેવી !

વીર બદ્ધ બાલાની જનની,

સૌભાગ્યથી મળેલી :

અહોહો ! જહાણપેલી જેવી !

દેશોદયની ઉપા સમી તું

અજબ દીપે અલખેલી :

અહોહો ! જીવનઉષ્મા જેવી !

જય ! જય ! શુભવતી ગૃહદેવી !

ગૃહદેવી ! અહોહો ! રસદેવી !

પ્રિય લતાને.

વસંતતિલકા.

, લીલી લતે ! શીતળ કોમળ અંગવાળી !
 રકન્ધે રહે લચકી, ભાર ન છે જ કોઈ;
 નીચી ઢળેલ તુજ સ્મિતભરેલ આંખ,
 ઉડાવતી હૃદયને કંઈ અર્પી પાંખ !

ખાંધું તને પ્રણયથી ભૂજબંધ માંહે,
 પામે તું તેમ ઉલટી જ પ્રપુલ્લતાને !
 લજ્જાભર્યું કંઈ રતાશ ભર્યું પ્રતાપી,
 તહાઈ મીઠું મુખ શકીશ ભૂલી કદાપિ ?

નાજીક દિવ્ય રમણીય લલિત બહાલી !
 સાડી દીસે સરસ કુંપળવાળી તારી !
 બહાલી ! અનિલ તુજ પાલવ ને ઉરાડે !
 તેની મુવાસ મુઅલૌકિક રમ્ય આવે !

લખાઈ પાલવ મહીં, રહી સખ્ત બંધે
 તુંલીન સાધું જ સમાધિ સળુણ રંધ્રે !
 ફૂટી રહે પ્રણયનો કંઈ ત્યાં પુવારો !
 કંપી ઉઠે શીકરથી તનના ય તારો !

મીઠી જરાક રસના રસઅંજલિ લે,
 તહારા ય ત્યાં ઝણુણુ તાર કરી ઉઠે છે !
 તું તાર ! હું ફક્ત પીંજર તો નકામું !
 તહારા મધુર સૂરથી નિશદી ગળતું !

તુંથી લીલો રસભર્યો ! તુંજ નૂરઘેલો !
 તહે વિશ્વનો વિકટ માર્ગ કયોં છ રહેલો !
 તહારા શુદ્ધિ પ્રણય માટ થયો છું ઘેલો,
 તુંસંગમાં ચહું સદા મુજ મોક્ષ છેલ્લો !

ચક્ષુ તુંથી ચળકતાં પુદ્ગી ફરે છે !
 તુંકેન્દ્રમાં નિરખી વિશ્વ હસે કુદે છે !
 પુરુષ હું ! પ્રકૃતિ તું ! શિવ હું ! તું શક્તિ !
 તહારા થકી જ ભવમાંહિ ગણાઉં વ્યક્તિ !

મહારો એક જન્મદિવસ.

પૃથ્વી.

અતિ ઉમળકા ભર્યાં સ્વજનના રમી સંગમાં,
રસાયન સમું પીતું હૃદય કેંક વિશ્રંભમાં ;
મીઠી નજરની અગમ્ય અસરે મૃદુ હાંકિતું,
સખિ ! જગત રહોડમાં સુખભરી સમાયું હતું.
ન જાંખ વળગી જરા ફિકરની ઉરે કો દિને,
પવિત્ર શરણે મનોરથ તણા રમ્યા મોર, તે
દિલે ગભરૂ ચિત્ર કેંક ભરવાં પડ્યાં ક્ષોભમાં ?
સખિ ! હરખમાં જણાયું નવ કે લીસોટા રહ્યા !

ગયાં જનની પાવની અભયની દધિ અંજલિ !
થયાં શિથિલ ગાત્ર સ્વસ્થ પિતૃ/નીચેતા/ છત્રની !
રહેલ રમવા સહાયક સખી જ, લે રીઝવી !
પ્રિયે ! શું તુજ પૂર્વઆશ્રમ તણી ન એ પુતળી ?

હતી ન સમજે, છતાં ગમતના પૂરા તાનમાં,
દ્રોગેદ્રોગ અમી વહ્યું ! વળગતાં ભર્યાં ધુંટડા !
રમ્યા રમતમાં અનેક ઉભયે ઉંચા કોડ, ત્યાં
સખિ ! ગઈજ શક્તિ એ ય ! જડ આ રહી વ્યક્તિ ! હા !
ન તું હતી શું એ જૂદા સ્વરૂપમાં વળી ભેટતી ?
ન ભૂલું કદિયે અહા ! સુખદ સ્વપ્ન શું એ વળી !
હતાશ જનને હૃદયે વસી જ, સૌચી, કેં પોષતી,
કરે જીવન ઉચ્ચ તું મુજ, સખિ ! શકું શે ભૂલી ?

સખીનો જન્મદિવસ.

ચોપાઈ.

ઉરસરમાં ઉગેલી કળિ !
 પ્રણયરસે પોષેલી રતિ !
 રમ્ય સખિ ! તું ખીલતી જાય,
 ઉર માંડે ત્યમ ત્યમ ઉભરાય !

અવનવી તુજ ઉઘડે પાંખડી,
 સખિ ! એ નિરખી હસે આંખડી :
 હસવી નયવી તને, રીઝું,
 રમતી દેખી રાસ રચું,

અહોરાત્રતા પ્રહર બધાય,
 તુજ વદને કંઈ સ્મિત સોહાય;
 તુજ સુંદર દર્શનથી ભવ્ય,
 જગત દિસે છે મુજને રમ્ય.

રસભીની કુમળી નાજુક,
 મુજ તપ્તિ ને મુક્તિરૂપ !
 સહિયર આ સંધ્યા ને ઉષા,
 સૌંચો તુજ ઉપર નિજ સુધા !

પરોક્ષ ને પ્રત્યક્ષ, સખિ !
 એકબીજાને જખ્યાં કરી,
 સારસ જ્યમ મનગમ્યા સ્થળે,
 વિચરી વહાલપ પ્રસારિયે !

સદ્ગત દેવીનો સંવત્સર.

ત્રોટક.

પ્રતિકૂલપણું થતુ ને સહજે,
દુઃખ તે દુનિયાં અધીરી સમજે !
પણ એ જ અનુભવમાં ઉછરી,
મુજ જીંદગીએ ય મુવાસ ધસી !

પ્રિય માતૃ ગયાં ! પ્રિય દેવી ગયાં !
પ્રિય કે રવજનો કરૂંથી જ સર્પી !
પુંદરી કરતાં રવજનો સહ એ
મુજ વ્યથિ ! દરેક સમયે બને :

સખિ ! એ જ વિવર્ત દિસે દગમાં,
હૃદયે પણ તુંમય એ વસતાં ;
અગણિત અણુમય તું પુતળી,
તુજમાં મુજ જીવનઆશ વસી.

સાઝહમ્ સાઝહમ્.

હરિણી.

૧.

પરિચય વિના વ્યક્તિ બહાલી ગણી મુજ હેતથી,
 ઉરઉમળકા એની મેળે વહ્યા કંઈ વેગથી;
 કર લઈ ઉરે એ બાલાને દીધા કંઈ કાલ મેં,
 જીવિત સધળું એ આલમ્બે રહ્યું વળગી જ છે.

૨.

સ્મરણ કરતાં એ શ્યામાનું, ધૂળ તનડું રહે,
 શ્રવણ કરતાં એ બહાલીનું, ઉરે ઝરણાં વહે;
 નજર પડતાં એ દેવી હા! ગાણું ફલસિદ્ધિ એ,
 અમર કરશે અન્ધિ ગુંથી સુમંગળ મૂર્તિ એ.

૩.

સ્વળનશરણે વિસામા ને વિરામ સદા મળે,
 રસમધુરતા બહાલાં અર્પે, અને વિલુતા ભરે;
 મૃદુ હૃદય આ ભાવેભીનું રહે કંઈ એનું એ,
 સહચરી તણા સંગે એ તો પ્રકાશિત હો અને.

૪.

ભૂલી કયમ શકું કલ્યાણીનાં કર્યાં કદિ આ ભવે,
 રમણી મળજો એનાં એ હો! ભવોભવ તો મને:
 પ્રતિપળ કંઈ આવા આવા વિચાર વહ્યાં કરે,
 જપ સમું કંઈ સાઝહમ્ સાઝહમ્ ઉરે જ થયાં કરે.

સતી સીમન્તિની.

હરિણી.

૧.

લલિત લહરી ધીરી ધીરી મુધીર સમીરની,
હસતી હસતી મીહું મીહું કહી ગઈ કેં જરી ;
રમતીલી જુએ પાછું પાંખો વિશેષ પ્રસારતી,
કુદરત તણી સામગ્રીને વિશેષ ઉગ્મળોતી.

૨.

મયૂર પુલકે ને કોકિલા ઉડે, શુક સારિકા,
કંઈ પુલકિયાં પંથે વેરે પવિત્ર પ્રયાણના ;
મહિયર જતાં સીમન્તિની સતી પ્રિય લાડિલી,
પ્રિય જન તણી આવી દીસે હંડી મીઠી લાગણી !

૩.

જૂલદી જૂલતી ધીરાં ધીરાં સતી ડગલાં બરે,
પ્રિયપ્રણયનાં મોતીડાંની વધામણીને નમે ;
મુખ ન મલકે, આંખો ઢાળે, હસાવી હસે નહિ,
મનભર, સખી સ્કન્ધે સ્તંભી કળાયલ ડોલતી !

૪.

કુમળી કળી શી જે ગૌરીએ ધરી લીલી ઓઢણી,
પ્રણયપગલે પાલા સંગે હું, સપ્તપદી કરી,
નમણી નમણે જે મુગ્ધાની નમી મુખપાંદડી,
અજળ પુતળી એની એ આ સદાય સીમન્તિની !

૫.

સ્વરૂપ જુલવે, કલ્યાણિ ! તું કરે મુજ સેવના,
 સખિ ! સહચરી ! ઓછી ઓછી છતાં થતી તું સદા;
 પદકુમકુમે આવ્યા ત્હારે જ ઉજ્જવલ દિન આઃ
 ભગવતિ સતી ! પ્રણયે ત્હારે જ સામ્બપદે રહ્યાં ! !

ગાને, કાયલડી !

કામણ દીસે છે અલખેલા ! ત્હારી આંખમાં રે ! એ ગીતનો ઢાળ.

ગાને કાયલડી ! કાન્તાનું મનહર. ગીતહું રે !
 રૂડેરી રીતનું રે !

લીલીછમ લુમજુમ લયકાતી,
 આંખલિયાની ઘટા રૂપાણી ;
 ભરાઈ ત્યાં ભૂલી જાને તું ધૂપવું રે !
 વધુ હું થું કહું રે !

ફૂલે તો ત્યાં આવું તુજ સંગે,
 હીંચું પ્રિયજનરમરણતરંગે ;
 સહિયર મુજ શ્યામાની ! ત્હારે ટહૂકવું !
 મ્હારે ઝીલવું રે !

ગાને, કોયલડી !

સદય પવનલહરી સ્વર વહશે,
સતી સલૂણી બેલડિયે પળશે ;
સ્મિતને પ્રલડિયે બહાલીને વધાવશું રે
પછી બસ ! મહાલશું રે

મીઠેમીઠ મળતાં મલકાશું,
પ્રાણુરસાયન ઉરઉર દહાશું ;
રસરંગે છલકાઈ પડેપડે ખોલશું રે
અહોહો ! ડાલશું રે

તુજ પાંખે ત્રણ સંગે ઉડશું,
બહાલવસન્તે વિલાસ ધરશું ;
દીન દૈદ્ય હુલવી પ્રલવીને જગાવશું રે
ધૂન લલકારશું રે

ગાને કોયલડી ! કાન્તાનું મનહર ગીતડું રે !
ફેરી રીતનું રે !

અનેરી આશાનું સ્થાન.

મરાઠી સાખી-ભૈરવના સૂરમાં.

૧.

મીઠડલું મહિયર મેલીને, પરને પ્રિય કરવાનું,
સ્વાર્પણ ને સ્વાશ્રયનું જીવન જીવતાં મુખ મલકાતું ;
ઉમળકે ઉમંગ ધરી સેવે સુંદરી સ્નેહ ભરી !

૨.

એવી ગુણિયલ ગૃહદેવીને પશુ સમ પિંજર પૂરે,
નરની અવગણનાથી નારી મુંગા મારે ઝૂરે ;
જનનીને આવાં દુઃખડાં, સંતતિને શાનાં સુખડાં ?

૩.

બળબળતા હૈયામાં દુધ ઉદ્દીપક આવે ક્યાંથી ?
વીર બાલબાલા દુધમલ અવતરે હિન્દમાં ક્યાંથી ?
દુઃખી જનનીના જાયા, ક્યાંથી બને રાવરાયા ?

૪.

સ્મિતભરી સહયરી નિરંતર કાર્યધુરંધર બનશે,
અતરનાં કે હેત અનેરાં ઉર છલોછલ ભરશે,
ભારે અમી ઝમશે, શાંતિમાં દુઃખડાં શમશે !

૫.

સળત બેડાં જાતભોગથી પરહિતમાં પરવરશે,
અડગ ઘેર્યે ને શૌર્યે ભર્યાં સંતાન હિન્દમાં સરશે,
ત્યારે દેવે! અવતરશે, વિરલા નરવીર તરવરશે !

૬.

પોતાનાં પ્રિય દેશી જનનાં દુઃખ પરસ્પર ધરશે,
જન્મભૂમિનાં ભોળાં બાંડુ ભેળાં હળશે મળશે,
ત્યારે અલુતા સંચરશે, સ્વર્ગ સમ સુન્દર હિન્દ થશે.

૭.

હિન્દ જનો અર્ણવ ધૂવવશે, ને અલાંડ નચવશે,
ડગમગતા ડુંગર ડોલવશે, રંગરાગ રેલવશે,
એવું એકય થશે, એવી લલિત લીલા ખીલશે !

રસિક રમણી.

લાવણ્યમયી.

રજકણુમાંથી રત્ન બનાવે
રસિક ચતુર રમણી,
અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

ધન્ય ગૃહિણી, જે કરે જીવનની
સરળ રહેણી કરણી !
અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

મનહર વશકરણી હસમુખી
ફરફરતી હરિણી !
અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

પ્રણયચેતને કરે મદૂલી
વીજળી સમી ઉજળી ;
અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

રંક પતિનું રણતર લક્ષગણું
ગૃહિણી ગણતી,
અહો ! એ રસિક ચતુર રમણી !

રસાયણી પંચામૃત કરતી
સ્પર્શ થકી રસિકી,
અહો ! ઝો રસિક ચતુર રમણી !

જનનીભગિનીના ભાવ રમરાવે
અજાણ અમીઝરણી,
અહો ! ઝો રસિક ચતુર રમણી !

હર ખહાને હૈયાને હળવું
કરે રમુજી રમણી,
અહો ! ઝો રસિક ચતુર રમણી !

મહારું રમકડું.

ગઝલ-સોહિણી.

મહારે રમકડું એક છે નાજુક ન્હાની પુતળી,
દેવની દીધેલ મોંધી એ મળની પુતળી.

દ્વેટે ભર્યાં સંસારની યાત્રા તણી એ સહચરી,
આશાનિરાશાની ધરે સાડી અજબરંગી વળી.

સામે હસે, સામે રડે, સમ વિષમ માર્ગ પળી પળી;
આંસુ તણી માળા મને પ્હેરાવતી એ પુતળી.

કંઈ તિમિરતેજ તણું પડે જગના જીવનમાં છે ભર્યાં;
સંકેલતાં ઉકેલતાં તે જાણતી એ પુતળી.

સ્વપ્નાં જનન કે મૃત્યુનાં જાણે ન મહારી પુતળી :
સુનકાર હું ને શીળી શાન્તિ એ જ મહારી પુતળી.

દર્શનનાં જાહુ.

દેશ.

જહાલાં પ્રાણુ સમાં પ્રિયજનને જોતાં કૈંક થાય છે !

ઉંડાં અંતર કેરાં હેત ઉમળકે તો જલકાય છે !

ધૂમે જીલીલાં એ,

ધૂમે રસીલાં એ,

અંતરની તો વાત એવી નવ સમજાય રે !

જહાલાં પ્રાણુ સમાં પ્રિયજનને જોતાં કૈંક થાય છે !

જોયું જોવાય નહિ આંખના તારાની સામે !

જોણું જોવાય નહિ ઉરના આરામ સામે !

કૈંક જોઈ કૈંક જોણું, ઉરે એમ થાય છે !

ને હસી પડાય છે !

જહાલાં પ્રાણુ સમાં પ્રિયજનને જોતાં કૈંક થાય છે !

બહાલાંનો તુંકાર.

દ્વહા સોરઠા.

૧.

લાડ ભર્યો લલકાર એ-
 બહાલાનો તુંકાર !
 મલકાવે હૃદયાર-
 વણ બહાને બોલાવતો !

૨.

અંતરનો રણકાર એ-
 બહાલાંનો તુંકાર !
 હો ! ગેખી ભણકાર-
 સુતાં સ્મરણ જગાવતો !

૩.

હૈયાંને હળવાં કરે-
 બહાલાંનો તુંકાર !
 ચેતનભર ચમકાર-
 પ્રેતસાહન કંઈ પ્રેરતો !

૪.

ભાન સાન ભૂલાવતો—
 બહાલાંનો તુંકાર !
 અધીનનો આધાર—
 થનગન નાય નચાવતો !

૫.

સાચા હંડા હેતનો—
 બહાલાંનો તુંકાર !
 પ્રાણ પીંગળાવનાર !
 વિજય સદા તુજ વાધજે !

૬.

બનાવજે આપુ ! સદા,
 બહાલાના તુંકાર !
 દેવ તણા દરબાર—
 ઘેલાંના ધરબારને !

સ્વજનના સ્નેહ.

સદા સંસારમાં યુગદુઃખ સરખાં માની લધએ—એ પહાડી
ગઝલની ધૂન.

સ્વજનના શુદ્ધ સાચા સ્નેહની તો વાત જૂદી !
પરસ્પર પ્રેમના આચારની તો રીત જૂદી !

“ સોઝહમ્ સોઝહમ્ ” સતી રટે,
“ સાઝહમ્ સાઝહમ્ ” કંથ ;
સેવે એક ખીજાં સદા
એ સહચાર અનંત :

વિરહસહવાસની જાદુઈ બલિહારી જ જૂદી ;
અજબ આકર્ષણે ખેંચાય, સાંકળ એ ય જૂદી ;
સ્વજનના શુદ્ધ સાચા સ્નેહની તો વાત જૂદી !

અખોલ આંખે સમજતાં,
બહાલપની કંઈ રીત !
અમીમય હૈયાં ઉમળકે
થાય પરસ્પર લીન !

સ્વજનના શુદ્ધ સાચા સ્નેહની તો વાત જૂદી !
પરસ્પર પ્રેમના આચારની તો રીત જૂદી !

સન્નેડિલાં સન્ત.

લૈરવી. .

સન્નેડિલાં સન્ત રે!

જાણે સાચાં સીતારામ !

ઝેવાં સન્તોના વસન્ત રે !

જેવા કળાયલ પ્રાણુ !

ચાત્રો, સખિ ! જમ્મિયે સંસારતપોવનમાં,

નમિયે સાચાં સીતારામ !

સાચાં સીતારામ રે !

બહાલાં વિસામાનાં ધામ !

દેવ બનાવે દીનને,

સંસારિલાં સન્ત !

સાધુતા પ્રભુતા તણા,

ઝે સખિ ! મોહનમન્ત્ર !

ચાત્રો, સખિ ! રહિયે કલ્યાણક કન્યામાં,

બનિયે સાચાં સીતારામ !

સાચાં સીતારામ રે !

પાલક પ્રેરક પ્રાણુ !

સન્નેડિલાં સન્ત રે !

જાણે સાચાં સીતારામ !

સાચાં સીતારામ રે

બહાલાં વિસામાનાં ધામ !

અસાડિલા રાજ.

હીંને મહારી ચુદડલી—એ ઢાળ.

આવ્યા આવ્યા અસાડિલા રાજ,

હીંચે મહારાં હૈયાં, સખિ !

લાવ્યા એ તો સૌભાગ્યભર્યાં સાજ,

હીંચે મહારાં હૈયાં ! સખિ !

પુણ્ય પવનની શાંતિ હીંચોળે,

ઝૂલે* બ્રહ્માંડ એ હિન્ડોળ રે !

વીજળી અખૂડતાં અંજન અંજન કંઈ,

ગાળે ઘેરૂં ધન ઘોર ;

હીંચે મહારાં હૈયાં, સખિ !

સૂતા પડછન્દ જગ્યા,

પુરાતન પ્રાણુ જગ્યા,

એકાકાર ઓધ છળી વળ્યા જડપાજ ;

હીંચે મહારાં હૈયાં, સખિ !

અખડી જગ્યું મહારૂં જીવન ઘેરાતું,

ઉલટયાં રસાતળ ઉડાં રે !

હેલે ચ્હડયો મહારા દિલનો મહેરામણ,

રેલે છલોછલ છોળ !

હીંચે મહારાં હૈયાં, સખિ !

ઘેલીતૂર નાર હું તો,
 ડોલાવી ડોલાઉ હું તો;
 રસગુણથી રસે રસરાજ :
 હીચે મહારાં હૈયાં, સખિ !

હળવી હથેળિયે રસસાયર સમાવું,
 રસગુણ ઝીલી જુલાવું રે !
 નાચું નચાવું તેમ હળુ હળુ હેરે,
 એકલી જાણી મને હસાવે :
 હીચે મહારાં હૈયાં, સખિ !

હસાવી હસું ન હું તો,
 રૂંદોને ખીજું શું કહું તો ?
 એની હરવી હારી ગઈ લાજ :
 હીચે મહારાં હૈયાં, સખિ !

સુરવરની મુરલી.

મદ્દલીના લજનની ધૂન.

“ મુરલી સુરવરની ધીરે સૂર,

સુણિયે, સજની !

અધૂરી મધુરી દૂર અદૂર ! ”

“ રિમતનાં ચેતનમય નયને,

અમીમય સરસાયન દૃઢ્યે,

હરિયે પ્રિયજનમન મુગ્ધ મધુર ”

સુણિયે, સલૂણી !

“ કૌમારનિકુંજ વિહરિયે,

મુરલીધર પ્રભુદત્ત ધૂમિયે ;

સુકુમારિક કોકિલ સ્તિગ્ધ મયૂર !

સુણિયે, સજની !

“ વર્ષામાં વસંત વહિયે,

આર્ત આનન્દન બનિયે,

કરિમે ઓછાં ઉરને ભરપૂર ? ”

સુણિયે, સજની !

“ સાચક સારથી ધુરંધર,
સંસિદ્ધ બની સંસ્થાપક,
રહિયે ગોપાલનમાં ચક્રચૂર ! ”
સુણિયે, સજની !

“ બાલક સમ સરલ કળાયલ,
રહિયે દમ્પતી સમ વતસલ !
ધરિયે બહાલપવટના અંકુર ! ”
સુણિયે, સજની !

“ સુરલી સુરવરની ધીરે સૂર,
સુણિયે, સજની !
અધૂરી મધુરી દૂર અદૂર ! ”

દોરંગી દુનિયા.

ધીરા બક્તના પદનો લાળ.

દુનિયા આ દોરંગી રે, વટ બહાલપની જાણે નહિ;
સંસારીયાં તો સંગી રે, સાચકનાં ચાવાનાં નહિ.

ઘોલકડાંના ધરધણી
ક્યાં કરે ઘડભાંગ;
આંટી ધુંટી આણતાં
આડો વાળે આંક.

પૂરાયેલાં પંખી રે ! વનલીલાને પીછાને નહિ;
દુનિયા આ દોરંગી રે, વટ બહાલપની જાણે નહિ.

પળનાં પાપી પૂતળાં
રીઝે ખીળે બહેમાય;
દ્વેશ કલેશ અભિમાનમાં
રચી પચી ડોલાં ખાય.

પૂરાં એ પ્રપંચી રે, પ્રભુજીને પીછાને નહિ;
દુનિયા આ દોરંગી રે, વટ બહાલપની જાણે નહિ.

જીન્દગીના લહાવ.

પ્રહાડી ગજલ.

જગતની જીન્દગીના લહાવ જીજીવી જાતના છે;
દિલ કે ખ્યાલ ખોટા તો સુઝે સુખદુઃખના એ.

ઝગમગતાં દે ઝાંઝવાં
વસુન્ધરાનાં રતન ;
તારલિયાનાં તેડલાં
શિખવે સુન્દર સલ.

ધડી રોવું, ધડી લસવું, ખૂખી એ ખલકમાં છે;
અજબરંગી હયાતીમાં મળ કૈવી અહા ! એ ?

અલખધુતારી 'આજ' એ
નાજીક નખરાંખોર,
નયવે એવીને જ નર
નટ્યર નવન કિશોર.

મયે કલોલ જ્યાં હંમેશ લીલાલહેર જામે,
હંડા આનન્દનો ગેખી અનુભવ ફકત ત્યાં છે.

શ્રમે સફળ કરતાં જીવન
પ્રવાસ થાય પ્રસાર ;
આંસુડાની આપલે
સરલ કરે સંસાર.

જગતની જીન્દગીના લહાવ જીજીવી જાતના છે;
દિલ કે ખ્યાલ ખોટા તો સુઝે સુખદુઃખના એ.

કાળી કોયલડી.

રામગિરિ અને કેદારના મિશ્ર લયની ધૂન.

કાળી કોયલડી !

બોલે બોલી કાલી :

કુઉઉ કુઉઉ—

પીયૂષ પીયૂ :

કુઉઉ કુઉઉ—

ડોલે લટકાળી,

માળી મયકાળી,

કાળી કોયલડી !

મીઠી રે મધુરી ત્હારી

સૂરીલી કિલકારી

પ્રાણ પીગળાવનારી :

કાળી કોયલડી !

મંજરીને કુંજ હીચે,

રસની માધુરી સિંચે,

મન્દ મન્દ મીટ મીચે :

કાળી કોયલડી !

ઝાલાંના વિલાસ ફેરી

સ્મરણુરણુકે પ્રેરી

કાં હસાવે હેરી હેરી ?

કાળી કોયલડી !

ઝીલી રે તું ઝાલધેલી !

હર્ષની રેલાવે હેલી ;

ધેલાંતૂરની તું ખેલી :

કાળી કોયલડી !

સખિ ! સુરતાની દેવી !

વિભુની વીણા અનેરી !

ચેતના જગાવ દેવી :

કાળી કોયલડી !

હાલરકું.

ખીલી ખીલી રહી આ કેવી ચન્દા : કવિ મૂળશંકર રચિત
અજબકુમારી નાટકના એ ગીતની ધૂન.

ઝુલો ઝુલો, ંહાલા બાલ મહારા !
લોચનીયાંના તારા, હીચોને ઉમંગમાં !

હાલ ! મહાલો મળને મંદિરિયે,
ંહાલ ! હાલો અંબારે ઉબળીએ,
ઉછાળીએ, રમાડીએ ઉમંગમાં !
ઓળોળોળો હાં, ઓળોળોળો હાં !

ઝુલો ઝુલો, ંહાલા બાલ મહારા !
લોચનીયાંના તારા, હીચોને ઉમંગમાં !

૧૬૫
પ્રભુપદમાં તુજ બાંધ્યાં પારણિયાં,
બલ્લલોકનાં બતાવો પારણિયાં,

ઉબસભયાં મુખડાંનાં લઈ એ ઓવારણાં :
ઓળોળોળો હાં, ઓળોળોળો હાં :

ઝુલો ઝુલો, ંહાલા બાલ મહારા !
લોચનીયાંના તારા, હીચોને ઉમંગમાં !

દેવખાલકનાં દર્શન.

વસન્તતિલકા.

૧.

લાવો, સખિ ! નયનનન્દનને વધાવું !
 એ દેવખાલક અનુગ્રહઅર્થ આપ્યું ;
 જો, જો સખિ ! પ્રકટ એ મુખની પ્રભુતા !
 એ તો અહા ! સ્મિત ભરી પ્રભુની પ્રતિમા !

૨.

જો, આંખ એ નમણી નાનકડી ઉઘાડે,
 માંડી રહે મીટ ઉજ્જસ ભરી અહા ! એ ;
 લીલા લયે હસી રડી રમતાં રમાડે,
 નાચી નચાવતું હસાવતું કેં અહા ! એ.

૩.

આશાભર્યું સ્વરૂપ તો પ્રભુરૂપ એ, હો !
 આત્માસમું પુતળું આપણું જ એ, હો !
 કેવું સખિ ! સરલ સુન્દર એ અહા ! એ ;
 કેવું કળાયલ કરે કિલકારથી એ !

૪.

આવો, સખિ ! જનનીનું તમ ઉર આંખું ;
 આવો, સખિ જનનીનાં તમ નેત્ર ચૂમું ;
 હહાવો સખિ ! નવલ ભાવ તણા અપાવે,
 આવો અનુગ્રહ કરી પ્રભુ રંકનો, એ !

૫.

સંભાળ જેમ દીધી આપણી માતતાતે,
 'જોવાળી' તેમ ધરવી પ્રભુઅર્થ જાતે ;
 આદેશ પાલન તણા પ્રભુએ દીધા જે,
 તે પાળવા પ્રીતિ થકી પ્રભુઆલ કાજે

બાલવસન્ત.

મેય તો તોરે દામનવા લગી, મહારાજ !—લૈરવીની એ પદની ધૂન.

આવ્યો, સખિ ! આવ્યો આ તો બાલવસન્ત !

બાલવસન્ત, એ બહાલવસન્ત !

દુધ ભરિમે મુખ ગોરડિયે,

સ્મિતનાં ફાલ્યાં ફૂલડિયે,

ફેરવવા આન્તર સુગન્ધ ;

આવ્યો સખિ ! બાલવસન્ત !

અધઉધડ્યાં નમણાં નપણે,

ઉન્નવલરંગી અંજનિમે,

ઉજાળવા જીવન અનન્ત ;

આવ્યો સખિ ! બાલવસન્ત !

કેસરિયાં કરકૂંપળિયે,

કુમકુમિયાં પદ પાવનિયે,

રેલવવા અજ્ય આનન્દ ;

આવ્યો સખિ ! બાલવસન્ત !

લલિતાનાં કાવ્યો.

રમરમ રમતાં તરવરતાં,

રડતા એ રસખસ કરતાં,

કિલકિલવા પ્રભુરવ આત્મકુંજ;

આવ્યો સખિ ! બાલવસન્ત !

બહાલપતું વિરાટ : વામન-

બાલક એ દેવ સ્નાતન

ઉદ્ધારવા ભલો ભોળો વ્રહ્મ :

આવ્યો સખિ ! બાલવસન્ત !

બાલવસન્ત, એ બહાલવસન્ત :

આવ્યો, સખિ ! આવ્યો આ તો બાલવસન્ત !

હિન્ડોલ.

શંકર વસે રે કૈલાસમાં—એ પદની ધૂન.

હાં, હાં, હાલોને હીચોળિયે !

રૂડે પ્રાણુને હિન્ડોલ,

પ્રીતમીટને મદ્યોલ, હો !

લાડિયાંને હો ! હીચોળિયે !

ઓળોળોળો, ઓળોળોળો, હાલો, હાલોને હીચોળિયે !

હાં, ઓળોળોળો, હાં, ઓળોળોળો, ઓળોળોળો, હાં.

સન્ત દમ્પતીને ઉર અવતરે,

ધન્ય ! બહાલના વિરાટ,

વિભુ વામનને ધાટ : હો !

બહાલાં ન્હાનડિયાંને ઝુલાવિયે !

હાલો, હાલોને ઝુલાવિયે !

બાલક મહાલે ત્યાં કલ્લોલિયે ;

એના કાલા કલખોલ,

કરે ઘેલાં રસબોળ : હો !

હૈયેહૈયાંને હૂલાવિયે !
 હાલો, હાલોને હૂલાવિયે
 બાલક ડોલે ત્યાં તો ડોલિયે;
 એને પ્રાણને પ્રકાશ,

ને અબોલ સ્મિતવિલાસ, હો !
 હેલે હૈયાંને ઉલ્લાસિયે;
 હાલો, હાલોને ઉલ્લાસિયે;
 હાં, હાં, હાલોને હાંચોળિયે.

ભાઈ ને બહેન.

હાલરડાંનો એક ઢાળ.

ભાઈ ને બહેન !

ધૂમો દિન રેન :

કુળનાં ઉજળ ન્હાનાં નમણાં હો નેન !

હો નમણાં હો નેન !

ભાઈ ને બહેન !

રેલો મુખ રહેન :

માઆપને દિલ વ્હાલપનાં બહેન !

હો વ્હાલપનાં બહેન

ભાઈ ને બહેન !

બોલો બે વેણુ :

અમી એ ઉતારનાર દુઃખડાંનાં ઘેન !

હો દુઃખડાંનાં ઘેન !

ભાઈ ને બહેન !

દેખે દિલ દેણુ :

અગણે ડગલે કહેજે ખમ્માનાં કહેણુ !

• હો ખમ્માનાં કહેણુ

ભાઈ ને બહેન !

લેખે એ લેણુ !

ઉજળા ઉરઆવના લ્હાવાનાં લેણુ !

હો લ્હાવાનાં લેણુ

કુટુંબભાવ.

મરાઠી સાખી.

ભાઈ જુદેન ભોળાં સઉ હસતાં

રમતાં ભેળાં હેતે,

મીઠાં માવડલી વ્યાપુનાં

હૈયાં રસમય રેલે;

એવાં સ્વર્ગ તણાં સુખડાં

છાને સદાય કુટુંબમાં.

મલકાવો મધુરાં સુખડાંતે,

મોઘાં માડીજ્યાં !

મીઠડલા વીરાનાં લેજે,

જુદેનાં લાડકવાંયાં !

ભાંડુ ! હુળી મળજે,

માતતાત અમી ઝમજે.

-પ્રિયમયતા પ્રભુમયતા, જુદેનાં !

બન્ધુ ! લેજે દેજે,

જીરવવા જીવનની માત્રા

સહનશીલ થઈ રહેજે;

પ્રભુતાની વ્રતસિદ્ધિ એ,

પ્રભુની કૃપાસમૃદ્ધિ એ.

બહેનને મંગળમાળા.

મરાઠી સાળી.

૧.

માતૃજ્યોતિની જવન્ત જવાલા ! મહિયરની યોગમાયા !
કૌમારની મનભર મૂર્તિ અમ, દુઃખભંજન કુલદુહિતા !
ભગિની ! તુજ ભાવ ભર્યા બોલે, વીર તુજ વિક્રમ સમ ડાલે !

૨.

લલિત લાડિલી અમીરસ લીલી ગાલા આંધવધેલી !
વતસલતાથી હલકાતા એ ઉરસરવર ઉછરેલી !
બહેનાં ! સરલ સૌમ્ય રહેજે ! શ્રવિતનો મોહનમંત્ર જ એ

૩.

અમર વેલડી ! કુલજીવનવ્રત ધરી તપસ્વિની બનજે,
જગતકુટુંબે શ્રવકુલમાં ક્ષણકુલમાં સુકૃતિનાં ધરજે;
સુહવજે હો સંસાર સદા, ઝીલવજે ગૃહની સુંદરતા.

૪.

દેશનન્દિની ! ગૃહમંદિરની લક્ષ્મી વંદ્ય બની રહેજે,
આત્મકમળનાં ક્રોમળ સુવાસ પ્રકાશ હો રેલવજે;
ધરજે, બેન સુભાગ્યતી ! જનનીવ્રત કલ્યાણ કરી.

૫.

આત્મયોગની રત્નેહલીલામાં શ્રવિત ધન્યતા પામે,
ગૃહઆંગણુને ધર્મતીર્થ પ્રભુને પગલે જ બનાવો;
વિહરજે દેવ સમ દમ્પતી ! જગતની ધર્પાવજે પ્રગતિ !

સ્નેહનાં સદાશ્રત.

જરા પ્યારીને પંથે પધારો, પીયુ!—એ ગીતની ધૂન.

૧.

ઠહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિએ પ્રાણુદાન!

ચાલો બાંધિયે સદાશ્રત સ્નેહનાં રે!

ઠહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૨.

દીન આંખમાં ઉતારી દૈવી ગંગાના પ્રાણુ,

ઠહાલાં વિલસિયે સનાતન સહચારમાં રે!

ઠહાલાં ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૩.

માત ધરતી ધરે જ્યાં અનકૂટનાં નિધાન,

પ્રાણુ પ્રેરે પ્રભુ, ત્યાં દાન દેહનાં રે!

ઠહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૪.

ઠહાલાં! આપણુ તો દેવના આદેશનાં વિધાન:

પ્રાણુ તો ધરે પ્રકાશ આત્મદાનમાં રે!

ઠહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૫.

આવે દેવને દરબાર એક સરખાં સન્માન:

ધન્ય જન્મ, જય કાય જે કહ્યાણુમાં રે!

ઠહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન:

ચાલો બાંધિયે સદાશ્રત સ્નેહનાં રે!

ખહેનના બોલ.

સોરઠા.

૧.

મીઠી માની રહોડ, આપુની શીળી છાંયડી :
બેલડિયાંની જોડ, જુગ જુગ દેજો, નાથજી !
ખહેનાં કુજની લાજ, બંધુ કુળનો દીવડો :
એવાં કુળ ઉજળ, એ તો એક જ માજણ્યાં.
લોકડિયાંનાં લાડ, પલટા મારે પલકમાં ;
ભાંડરડાંના ભાવ, એ તો અળગી રીતના.
માસંભારણુ ખહેન, બાંધવ ઢાંકણુ તાતના :
દિલબહાલપનાં બહેન, બહેતલ મહારાં માજણ્યાં.

૨.

આપણુનો અવતાર, ઉંડા બહાલપથી ભર્યો;
એ બહાલપનો પાર, વેલડિયાં સહ પામજો.
બહાલ ભર્યો સંસાર, મીઠા મહેરામણુ સમો,
ત્યાં બહાલાંનાં નાવ, ધીરાં ધીરાં ડાલજો !
નીચે ડાલજો નીર, આભ ઉચેરાં ડાલજો !
બહાલાં ! ન્યાળી લગીર, એની મેળે મલકજો;
મંગળ દોરે કંઠ, ધન્ય ચાંદલે ચૂડલે,
એ સોહાગ અખંડ, સોહાગણુનો વાધજો.
સોહાગણુ શિર મોર, કોડ કળાયલ પૂરતલ,
કાળજડાંની કોર, કાળજડાં કંઈ કારજો :

સ્નેહનાં સદાપ્રત.

જરા પ્યારીને પંથે પધારો, પીયુ!—એ ગીતની ધૂન.

૧.

ઠહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

ચાલો બાંધિયે સદાપ્રત સ્નેહનાં રે!

ઠહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૨.

દીન આંખમાં ઉતારી દેવી ગંગાના પ્રાણુ,

ઠહાલાં વિલસિયે સનાતન સહચારમાં રે!

ઠહાલાં ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૩.

માત ધરતી ધરે જ્યાં અન્નકૂટનાં નિધાન,

પ્રાણુ પ્રેરે પ્રભુ, ત્યાં દાન દેહનાં રે!

ઠહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૪.

ઠહાલાં! આપણુ તો દેવના આદેશનાં વિધાન:

પ્રાણુ તો ધરે પ્રકાશ આત્મદાનમાં રે!

ઠહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન!

૫.

આવે દેવને દરબાર એક સરખાં સન્માન:

ધન્ય જન્મ, જય કાય જો કલ્યાણમાં રે!

ઠહાલાં! ચાલો જી, ચાલો, બસ! કરિયે પ્રાણુદાન:

ચાલો બાંધિયે સદાપ્રત સ્નેહનાં રે!

બહેનના બોલ.

સોરઠા.

૧.

મીઠી માની રહોડ, આપુની શીળી છાંયડી :
બેલડિયાંની જોડ, જુગ જુગ દેજો, નાથજી!
બહેનાં કુજની લાજ, અંધુ કુળનો દીવડો :
એવાં કુળ ઉજળ, એ તો એક જ માજણ્યાં.
લોકડિયાંનાં લાડ, પલટા મારે પલકમાં ;
ભાંડરડાંના ભાવ, એ તો અજગી રીતના.
માસંભારણુ બહેન, બાંધવ ઢાંકણુ તાતના :
દિલબહાલપનાં બહેન, બહેતલ મહારાં માજણ્યાં.

૨.

આપણુનો અવતાર, ઉંડા બહાલપથી ભર્યો;
એ બહાલપનો પાર, ઘેલડિયાં સઉ પામજો.
બહાલ ભર્યો સંસાર, મીઠા મહેરામણુ સમો,
ત્યાં બહાલાંનાં નાવ, ધીરાં ધીરાં ડોલજો !
નીચે ડોલજો નીર, આજ ઉચેરાં ડોલજો !
બહાલાં ! ન્યાળા લગીર. એની મેજે મક્કજો;
મંગળ દોરે કંક, ધન્ય ચાંદલે ચૂડલે,
એ સોહાગ અખંડ, સોહાગણુનો વાધજો.
સોહાગણુ શિર મોર, કોડ કળાયલ પૂરતલ,
કાળજડાંની કોર, કાળજડાં કંઈ ઠારજો :

૩.

મનના મળિયા મેળ, તેનાં મળવાં દોહલાં :
 મન વાળ્યાની વેળ, વીરા ! સોણુલિયે રહે !
 એવાં ઉડાં હેત, સોણુલિયા સંસારનાં,
 ધડે અજબ સંકેત, વીરા ! જીવન અનંતના !
 ભેળાં છે ભરપૂર, અધૂરાં તો અળગાં પડે;
 દેહ ત' રાખે દૂર, વીર ! વિદેહ ન વેગળાં !
 સાચક છે સંબંધ પ્રભુના પ્રેર્યા આપણા;
 એ આદેશ જવલંત, વીરા ! પ્રભુતા જગવિયે !
 કલ્યાણુક નર નાર, વીરા ! નારાયણુ ખને ;
 આપણુનો અધિકાર, સેવામાં જીવજગતની !

૪.

લાડિલાં પ્રભુખાળ, અણુસમન્તુ આખર બધાં;
 ગુંથવાય જંજળ, આપડાલલાં માનવી.
 એ બાલકના ખેલ, માયાવી મમતા ભર્યાં;
 મથે વ્યર્થ વણુમેળ, પ્રભુભૂલકણાં માનવી.
 એ મંથનને અંત, પ્રસાદ ધરે વસુંધરા;
 મહેમાનીમાં બંધ, તહો ય ન તોડે માનવી.
 બાપુકા ભંડાર વસુંધરા સાગર ભર્યાં;
 ભેળાં ભોગવનાર, એક મતીલાં ન માનવી.
 અમીને એકલસુર પીયે સૂર સંસારિયાં;
 વિખડાં કેમ અસુર, ગળે પાપિયાં માનવી.

૫.

ઠહાલાંનાં વેચાણુ, વાતવાતમાં થઈ રહે;
 પ્રભુને ઠહાલાં પ્રાણુ, એ તો વિરલાં વીરજન
 પ્રભુજીને દરબાર, દાતાં દરબારી સમાં! ~
 લોકડિયાંનાં દાડ, પાળે વિરલાં વીરજન!
 અગણિત અણુધડ લોક, પ્રભુનાં બાળક બાપલાં;
 રખવાળાંની ઓથ, એ તો દેતલ વીરજન!
 સચરાચર કિરતાર, પ્રભુજી તો પોપણુ કરે;
 પોષણુના ગોવાળ, એ તો વિરલાં વીરજન!
 કરે પ્રાણુ કુરબાન, ધરે સદાવ્રત સ્નેહનાં;
 દિયે પ્રભુનાં ભાન, એ તો વિરલાં વીરજન!

૬.

બેલડિયાંને બોલ, પ્રકટે દેવદિદાર, એ
 દેવજીવન અણુમોલ, વીર! આપણુ ગાળવું.
 આવ્યાં તો આ લોક, લોકડિયાંને લાડિયું;
 જશુ પછી પરલોક, દેવ બનાવી દીનને.
 બાલકડાંની હહાણુ, મન મેલી જે મહાલશે,
 તેવાં ઠહાલાં પ્રાણુ, પ્રભુજન સેવા પામશે.
 બનવું સદા સુજોડ, પ્રભુબાળકને સેવવા;
 એવા રૂડા બોલ, બાળક પાસ પળાવિયે.

૭.

ધગધગતી જ વરાળ, હૈયે માત્ર ન માનજે;
 ધખધખતે અંગાર, આપુ! જીવતર ગાળવાં.

આવા જીવનજોગ, અનાથ અખળાને જડયા;
 એવા એ અવજોગ, આપણ સહિએ ટાળવા.
 શોધીને સંજોગ, અખળાને ઉદ્ધારવી;
 જાતડલીના ભોગ, ઘટે દેશમૈયાપદે.
 દેશખાળની માત, ફડકે મારે ફડકલાં;
 એને વળે નિરાંત, તો જ દિવસ વળશે, વીરા!
 મુંગા માર અખોલ, કાળજડાંને સેકતા;
 આંસુડાંને ઓધ, બાળક ક્યાંથી ઉછરે?

૮.

એકમેક નરનાર, હળવાં હૈયાં ચાંપશે,
 તે ધર પ્રભુકલકાર, દેવબાલુડાં ફૂંજશે.
 નિરાધાર કંઈ બહેન, એનાં આંસુ ઉતારજો;
 દુઃખિયાંને સુખચહેન, દેતલ સાધુડિયાં સદા.
 બાલા! બટુ! કૌમાર વ્રત વરિયે, ગોવાળી શાં;
 લાડીલાં લલકાર, ગોપાલનનો ગજવજો.
 કોઈ એકલાં એક, ચુંદડલીયે, અંચળે,
 બહેનબંધુની પેઠ, ભાંડરડાંને સેવજો.
 કંઈ જોડાવ સુજોડ, સ્વર્ગ રચો સંસારમાં;
 રખવાળામાં કોડ, બાળકડાંનાં પૂરજો.
 દેવજીવન દૃષ્ટાંત, ગોપાલકતાથી ભર્યાં;
 લગ્નહેતુ કલ્યાણ, ગણી બાળ સંભાળજો.
 માનવકુળનાં દેવ! સાંચ! સુજોડે સંચરો;
 જનનીજનક શાં સેવ પ્રભુબાળકની પામજો.

માળાપની સેવા.

માઢની એક તરહ.

સગુણુ એ બ્રહ્મ સમાં સાકાર
નમું મુજ માતતાતને પાય ;
જનનીજનકનાં ચરણુશરણુમાં
જન્મમરણુભય જાય :

નમું મુજ માતતાતને પાય.

અમીભરી એ વત્સલતાનાં
સ્નાનપાન કરનાર,
સ્મિતમય મધુરાં દુધમલ બાલક
બહાલપનાં ગીત ગાય :

નમું મુજ માતતાતને પાય.

બહાલ તણા વિનિમયના બળથી
સરલ ધાય સંસાર :
મહાસાર્થક જ એ સેવાનાં
ભૂલાય ક્યમ સદ્ભાગ્ય ?

નમું મુજ માતતાતને પાય.

માના દહાવ.

ચાપાઈનો ઢાળ.

૧.

માનાં બાળક કાલું બોલે,
 બોલે બોલે મા તો ડોલે !
 માનાં બાળક ખુંદે ખોળે,
 માના હૈયાં મ્હકે હિંડોળે !
 માનાં બાળક ફરતાં નાચે,
 માને મ્હોયે મેળ ન લાધે !
 માનાં બાળક હેરી હસાવે,
 માને ઘેલાંતુર બનાવે !

૨.

“મા ! મા !” કહી બાળક બોલાવે,
 મા ચૂમી બહાલે નવરાવે !
 માના બાળક મ્હોડે સૂવે,
 મા બાળકમાં પ્રભુને જીવે !
 માનાં બાળ ધૂમે ને મ્હાલે,
 માને બાળક જેવાં બનાવે !
 બાળલીલા ને માની માયા,
 ધન્ય જન્મ જેણે એ તો જ્ઞેયાં !

સખીનો માતૃવિરહ.

હરિણી.

૧.

મળી ન મીટ, ત્યાં જાણા જાઝી પડી પ્રિય જહાવરી,
રડી ન, દસકી, ના મુંગી દેં કળી સમજી શકીઃ
મુખ ગરીબડે રોવા જેવે ઘુંટે નિજ શ્વાસને,
શમશમી રહી શાણી શ્યામા સમાઈ જતી ઉરે!

૨.

જનનીમરણે જહાલી ઘેલી દુઃખે ગભરાય દેં,
વદન કુમળે મ્હારી મુખ્યા તણે અટકાય દેં;
ધડી ધડી મુખે ઉડા ભાવે હવાય ભુંસાય દેં,
તરુણી તડકે જહાલી વામા કશ્મુ રસેભરી!

૩.

અવધિ! અવધિ! મૂઝે દેં ના, સહું કંઈ જાય ના,
પ્રિય દિલ રૂઝ્યાં માયા મીડી લગાડી વળી જતાં;
સ્મિતઅમી ભર્યાં જહાલાં મોંઘાં જતાં પ્રભુધામમાં,
સમયશરણે, જહાલાં! સ્હેવું અખોલ રહી સદા!

૪.

ન ભય વશ થા, જોણી ભામા! ન રંકે તું જા જની,
દુઃખશર ઝીણે આવે જહાને જ ટક્કર ખેવડી;
ઉર સુઈ રહે, જહાલી માળા! કળી તુજ વાંછના,
સવળી પૂરતાં, લહાવા લહેણાં ન માણશું એકલાં!

દુખિયાંનાં બેલી.

દા લાગ્યા હુંગરિયે, ફૂહાના, કેમ કરિયે?—ભગવતી મીરાંબાઈના
એ ભજનની ધૂન.

ધા સુણિયે દુઃખિયાંની,

ઠહાલાં! બન્ધુ બનિયે:

બન્ધુ બનિયે રે, એનાં બેલી બનિયે,
દુઃખીને સંભાળિયે!

ધા સુણિયે દુઃખિયાંની,

ઠહાલાં! બન્ધુ બનિયે!

એક જ જનનીનાં ભયાં,

એક જ શિરછત્ર છવાયાં,

રંક ભાંડુનાં રખવાળાં લેઈયે:

રે! હુકે હૂંઝાવિયે!

બેલડિયાં બાંહ બરોબર,

રહેવા સંઝ્યાં શું સહોદર?

દુઃખે દુઃખિયારાં આળાં અંતર આંપિયે:

હો હૈયાળી દેઈએ!

દુઃખિયાંનાં ફેડી બન્ધન,

રચિયે ઉરઆંગણુ નન્દન:

દીનને દ્વારે દયાસાગર રેલિયે:

એવા આંસુ અર્પિયે!

દુઃખિયાંનાં દેવ સહાયક,
દીનનાં તો સન્તન સેવક :

રંકને પગલે પ્રભુલીલા ન્યાળિયે :
પ્રભુજીને ભાળિયે !

સંપે સંમેલન ભરિયે,
હેયાંને હેલે રહડિયે ;

વિભુની બહાલપનાં રૂડાં જ્યોતિં વન્દિયે :
પ્રાણને ઉગ્મળિયે !

ધ્રા સુણિયે દુઃખિયાંની,
બહાલાં ! બન્ધુ બનિયે.

ઠહાલા કલાપીને.

“અતા નહિ જાતી” —કવિ કલાપીની એ ગઝલની ધૂન.

૧.

પીડા તણી પરંપરા માંહે પડી રહેવું ;
 મુંગે મુખે આવી પલ્યું રહેજે સહી રહેવું.
 આનન્દમાં વાતું ન કાં ઠહાણું કદી ઠહાણું ?
 તાપે ત્રિવિધ સૂતાં સદા ઉઠતાં બળી રહેવું.
 શાને વિધિ શિખાવતો રહાવું અને રહાવું ?
 જાને ન એ મુખસ્વર્ગતું, એને લખ્યું રહેવું.

૨.

કલાપી તું

તું યે તજી અંતે ઉડ્યો, ઠહાલા મયૂર આપ્ત !
 ઠહાલાં પીડે વિયોગથી : એ યે સહી રહેવું.
 ગભરૂ જીગરમાં તું રમ્યો, મહારા મયૂર આપ્ત !
 આખી ગયો રાખીજ, તો રહેજે સહી રહેવું.
 ઉડ્યો ક્યા ત્રાસે અમે તારાં છતાં ? આપ્ત !
 ભૂલ્યો, હથેલીમાં ધૂમ્યો, એ તો સહી રહેવું.

૩.

”

જેને ગણ્યું રસ નીતરેલું એ જગત તજવી,
 સાથે મને પાંખે પૂરી ધાર્યું ન કાં લેવું ?
 હૈં લૂટનાં લહાણાં મળનાં જે કર્યાં, આપ્ત !
 કારી જખમ તેમાં સહ્યા, તે તો ગણી રહેવું.

ઉંડું હું તું જ દર્દ દોરંગી જગત કેરું,
છતાં તું રેલતી દિલ રહેમઃ એ સ્મરી રહેવું.

૪.

તે ઝેર, ઉતારી, ધર્યાં જગનાં અરે! આપુ!
એથી શું કંઈ એકાંતમાં ધાર્યું જતું રહેવું?
અન્દો ખુદાનો, ઇશ્કનો તું આલીયો, આપુ!
કેકા થકી મંત્રો સર્યા, તે તો જપી રહેવું,
નાચ્યો કલા પૂરી, કુલાવી ડાક પચરંગી;
આંસુ સર્યા, કલગી નમી, એ ગૂઢ છે રહેવું.

૫.

ભૈરવ તથા તાંડવ તણા ભણુકાર લીસોટા,
રહેતાં ભુસારો, એ ય હોણું: તો સહી રહેવું.
બૂદી જહાંનો તું શીરસ્તો, ખોળાયું બદલી,
આવી ઉડ્યો ઝળકાવી પાંખો, જોવું ને રહેવું.
જેતા પ્રણાની વેદના વસમી જ તે વેઠી,
ગાયાં છતાં દિલનાં જ ગીતડાં, એ સ્મરી રહેવું.

૬.

માની મળ જ્યાં તહે, કવિતા કોતરું ત્યાંની,
ધોરો જ આંસુ, તહો ય તે જળમાં લખી રહેવું.
તહારું દુદય, તહારું સ્વરૂપ, તહારી કૃતિ, ને તું,
કેં જ હું નહોતું થયું, તે તો સહી લેવું.

આવે પ્રભુનો માનીતો તે તો હવે જાણ્યું,
તહારી પ્રભુતા ઝીલનારાં ચે ઝગી રહેશું.

૭.

તૃપ્તિ તથા સુકિત ધરી વાધ્યો સદા વિશ્વે,
તુંને સદાય અનંતતામાં કલ્પતાં રહેવું.
માળા અમારે આંસુની અર્પી સદા રહેવું,
પીતાં પ્રસાદી ત્હે દ્રવી જંપી જરા રહેવું.
શિવમય થજે તું શાંત શક્તિને સુતા અંકે!
ઐવું હવે ત્વદ્રૂપને ધ્વિધી સદા રહેવું!

ભક્તવીર નરસૈયાને વન્દન.

દોહ કાંઠે કદમવાકી હેયાં-એ લય.

નમુ નેહે તને, નરસૈયા !

પ્રેમભક્તિ ન્યાવે થયેયા, હો !

સ્મરૂં સ્નેહે તને, નરસૈયા !

જૂહું જગતથી તાન જગાવ્યું,

તમ્બૂરમાં, રસછેયા હો !

નમું નેહે તને, નરસૈયા !

સાધી તે આનન્દવિષ્ણુની

શાંતિલક્ષ્મી મૈયા, હો !

નમું નેહે તને, નરસૈયા !

બહાલજનું બહાણું હેયે વાતાં,

રેલવ્યા રમ્ય રવેયા, હો !

નમું નેહે તને, નરસૈયા !

યોગલીલા શ્રીકૃષ્ણની કૂળ,

તેં તો, સૌરાષ્ટ્રખપેયા હો !

નમું નેહે તને, નરસૈયા !

આચાર'ને વિચારની એકતા,

તેં તો પ્રેરી, નિર્ભય ભેયા હો !

નમું નેહે તને, નરસૈયા !

પ્રેમભક્તિ ન્યાવે થયેયા, !

સ્મરૂં સ્નેહે તને, નરસૈયા !

ઠહાલું વતન.

મહારા રામ ગયા વનવાસરે, નયણે નિદ્રા ન આવે જરી,
એ ભજનની ધૂન.

લાડિલું લલિત મનોહર ધામ રે !

ડોલે ઠહાલું વતન ઉરે !

ધેણું ગોકુળ સમ મુજ સુરગ્રામ રે !

ગોંડળ ગરવું મહારૂં કુળગામ રે,

જીનાગઢ મુજ જન્મ તીર્થ ધામ રે

ડોલે ઠહાલું વતન ઉરે !

પગલાં જ્યાં માતપિતાનાં,

બાલપણનાં બન્ધુ જ્યાં,

ત્યાં તો પહેલા અમ પ્રીતિપ્રણામ રે,

ડોલે ઠહાલું વતન ઉરે !

વસમી પળ વળે વિસામા,

સ્મરતાં ચમકાર સ્ફુરે જ્યાં,

ત્યાં તો કરિયે અમ શિરનાં દાન રે,

ડોલે ઠહાલું વતન ઉરે !

દેવદમ્પતી બાળકડાં,

રાજવી રંક રમે જ્યાં,

ત્યાં તો વિલસન્ત અમારા રામ રે !

ડાલે ઠહાલું વતન ઉરે :

મીઠે મીઠ માનવ મળતાં,

ઢેયાં તો હસી પડતાં જ્યાં,

ત્યાં તો ઉછળે આત્મનુ અભિરામ રે !

ડાલે ઠહાલું વતન ઉરે !

ઘેલી ગાંવાળી કેરાં,

હહાણું હહાતાં ઠહાલાં જ્યાં,

ત્યાં તો થનગન નાચે અમ પ્રાણુ રે !

ડાલે ઠહાલું વતન ઉરે !

હાંડિલું લલિત મનોહર ધામ રે !

ડાલે ઠહાલું વતન ઉરે !

અમે તો કાઠિયાવાડી.

ખિહાગની ગઝલ.

૧.

અમે તો કાઠિયાવાડી, સખલ સૌરાષ્ટ્રવાસી !
ભૂખ્યા ઉરભાવના, પ્રભુભક્તની ભૂમિ અમારી !
અમે તો કાઠિયાવાડી, સરલ સૌરાષ્ટ્રવાસી !

અમ ડેલિયે આવો, સુજન !

પધરાવિયે દિલદાયરે :

રેલી કસુમ્મલ રંગ નયને,

ચેતના જ જગાવિયે !

૨.

અમારે ડોલતે ડુંગર જૂલે હો ! દેવવાડી :
વસે ત્યાં ધર્મવીર પ્રેરક પ્રચારક સન્તજાતિ.

નરસિંહ મીરાં ને સુદામા

સમ શ્રી કૃષ્ણ અશોકને

વાત્સલ્યભર પગલે પનોતે,

પ્રાણ, પાથર, અમ ધરે !

૩.

ઝઝૂમે ઝુંડ ઝાડી સોરઠા દૂહા ગજવી :
ધૂમે ત્યાં રાજવીર રક્ષક સહાયક સિંહજાતિ !

રણુધીરને પગલે પળી,

અમ જાત સ્વસ્થ બનાવિયે ;

રાજપ્રજાની દિલબરી

સ્વસ્થાન જીજ્ઞાસે ઝીલિયે !

૪.

અમારે આંગણે ફરતો જ સાયર કંઈ તરંગે,
નીતરતે નીર ધરતો લહાણુ મોતીની ઉમંગે

પશ્ચિમ દ્વારે - બ્રિટિશસામ્રાજ્યનો,

જાન

હિન્દી સ્વરાજ્યનો,

બાહુ અડગ, ગુજરાતબન્ધુ,

સ્વદેશ અમ પ્રગતિ ધરે !

અમે તો કાઠિયાવાડી, સરલ સૌરાષ્ટ્રવાસી !

હસ્તિનાપુરમાં રાજ્યારોહણનો મહોત્સવ.

મરાઠી સાખી.

૧-આમંત્રણ.

૧.

અહોભાગ્યની આ પળ ંહાલાં, સર્વ હિન્દી જન! આવો,
 ંહાલપને ઓવારણ, તોરણ, રાજસુન્નેડ વધાવો;
 દિલદરબારે પધરાવો,
 ને દ્યો અતિથિદેવનો લહાવો!

૨.

સૌભાગ્યનો પ્રસંગ વિચારી, સહચારે સંચરજો!
 ષ્ટિન બન્ધુ સહ દેશસેવને ધર્મધુરંધર બનજો!
 દાનાં! છો તેવાં દિસજો—
 આર્દ્ર, ઉદાર, ઉજ્જવળ! હો!

૩.

પ્રજાપુત્ર કે રાજપુત્ર સહ દેશપુત્ર શાણા! હો :
 ષ્ટિનરાજને રાજેન્દ્ર કરી સામ્રાજ્યને સુહાવો!
 ગુણિયલ! ગુણસ હો રહેજો!
 સંગે સમૃદ્ધ પ્રગત થજો!

૨-સ્વાગત.

મરાઠી સાખી.

૧.

ભલે પધાર્યો રાજદમ્પતી ! સ્વગૃહ ગણી અહીં આવ્યા,
ઉર અમીરસથી નયન કમળને આજ અહો ! ઉભરાવ્યા !
ઉછળતા ભાવ ભરી અંજલિ સ્વીકારો રાજસુજ્જેડ ! જરી.

૨.

રાજ ! ઓટનસતસંગે પામ્યાં રસસુગન્ધ અમ પાછાં :
એમ હજી વિકસવા દઇને આંધવ રહેજે સાચાં ! •
સહિષ્ણુ વિષ્ણુ સમ રહેજે, રસાયન પાજે ને પીજે !

૩.

હિન્દપટે સામ્રાજ્યમંડળે, રાજ ! વ્યવ્ત કંઈ સૂચવે :
અભયદાન દેવાય ન્યાયનેહે તો અભેદ વિલસે !
હિન્દને, રાજ ! સ્વસ્થ કરજે, પ્રભુ ! એ પુણ્યભાવ ફળજે.

૩-વધામણાં.

લય : કલ્યાણ : ત્રિતાલ.

હિન્દી રાજેન્દ્રદમ્પતી ! પધારો, વધાવું !
પધારો, વધાવું બહાલે, હેયે પધરાવું !

મનનાં મોતીડાં ધરિયે,

ભોળા સદ્ભાવ ધરિયે ;

પ્રાણને પ્રકાશ ધરિયે, અધૂરું વધાવું !

આવો, અમ મંદિર ઝૂલો !
 અમ ઉર ભેઈ જાણી લ્યો !
 ભેગવિયે જીવન, આવો, રાજપ્રજાનું !

પ્રભુની પ્રજા હિન્દી જન,
 ઈશ્વરન પણ અમ બન્ધુજન :
 સઃસ્રાજ્યના મંદિરને સંગે શિર રહાવાનું !

દૈવે સંભેગ રચ્યા, તે
 ઉભળવા નેહ ન્યાયે :
 ધર્મનીતિ ને ચેતન સૌખ્ય વધવાનું !

આકાશી આદ્યતા દા !
 જાણ્યા અજાણ્યા કંઈ ધા !
 ધા સુણી ધાતાં દુઃખહર સૌભાગ્ય વધવાનું !

પ્રભુનાં પેગામી રહેજો,
 પ્રભુતાને પદ સંચરજો !
 પંચમાં પ્રભુ જોવા રાજ ! ગૂણે ઐતું ગાયું !

આરાધન અધીનતામય,
 રાજા ! ને પ્રજા ! પરસ્પર,
 ધરજો જી, એમાં સૌનું શ્રેય થવાનું !

હિન્દી મણિ બ્રિટિશ કુન્દન,
 પ્રભુરચિયાં અનન્ધ અન્ધન !
 ઐ યોગે ઉજ્જવલ જનજગ વધુ અનવાનું !
 તેજસ્વી હિન્દી પુરાતન !
 પ્રગતિકર બહાદુર બ્રિટન !

સામ્રાજ્યે સાંગોપાંગે નેતા થવાનું.
 આવોશ રાજ ! સન્નેડે, બહાલથી વધાવું !
 બહાલથી વધાવું, આવો, હૈયે પધરાવું !
 હિન્દી રાજેન્દ્રદમ્પતી ! પધારો વધાવું !

૪-દેશોદયની ઉપા.

મરાઠી સાખી.

૧.

દેશજનોના ઉજ્જવલ મુખમય દેહ ધરે જે દેવી,
 ઐ તો એક જ દેશોદયની દિલભર ઉપા અનેરી !
 સરલ અભેદ ,ભરી, અહા ! ઐ મણિ સમ મનોહરી !

૨.

તેજ મુકોમળ, પવન લહરીને, પલ્લવ પહેરે અંગે,
 તારલિયા વેણીમાં વિરમે, સુરેખ સુરખી રંગે,
 પ્રેરતી પરવરતી ધર્મ સહ્યારે ઉપા સખી !

૩.

ઉદયસમય ને દિવ્ય દેહ, દિનદર્શન મંગલ થાતાં
ઉમંગ નયને, સ્મિત વદને, કર સુકૃત્ય, પગલે પ્રભુતાઃ
લીલા તપતેજભરી પૃથ્વીને આ પટ વિસ્તરતી !

૪.

સુગન્ધવતી પૃથ્વીને પલ્લવ રસસાગર કંઈ ધ્રુવે,
કામળ કમળદળે લક્ષ્મીઉર વિષ્ણુ દેવ કંઈ વિલસેઃ
એવી રસરાશલીલા વિકસાવે રાજકલા !

૫.

જગજ્જનોના પંચાયતને એકવાક્યતા ગુંજે,
લોકારાધક પુણ્યાત્માનાં ઓજસ્વ ચેતન આંજેઃ
એવી સ્વરજ્યોતિલીલા વિકસાવે પ્રજ્ઞજનતા !

૬.

વિશેષ ધર્મે તીવ્ર ન્યાયથી સ્નેહસામ્ય વિસ્તરતાં,
સ્વસ્થ કર્મયોગીને સ્વાર્પણુ, સંયમશાંતિ, વિલસતાં;
એવી સંસિદ્ધિ લીલા, વિકસાવે પ્રભુજનતા !

૭.

દેશોદયની ઉષા એ સમી અહો ! ઉદયવા લાગી,
પ્રોત્સાહક અજવાળાં પ્રકટયાં, અજખ્ય ચેતના જાગીઃ
વાગી વિજયધંટા, મંગલ એ સંક્રાંતિદશા !

પ્રિયિશ્ચ યુદ્ધિવંત,
હિન્દી જન ઉરસવંત;
ઉન્નસ ને સુવાસયોગે,
જેગવે જીવન, ધન્ય!

પ્રવૃત્તિ પૂર્વનું સ્વરૂપ,
પ્રશાંતિ પશ્ચિમની અનુપ !

જૂગતાં દરિયાવદિલી
રેલે દિલનાં દૂધ;
અને અમીરસપાને બાંધવ
જાણે દેવના દૂત :

અહો ! એ ભાવિ જયવિલાસ
સૂચવે હિન્દ મૈયાનાં હાસ્ય !

૬-પ્રિયનને બે બોલ.

મરાઠી સાખી.

૧.

અહાદ્દર પ્રિયન ધીર ! ધન્ય હો ! ઉદાર દિલ દર્શાવ્યું
હિન્દી હૈયાને ઝાળખતાં અંતે સવેળ ધીરું !
રાજને સોંપ્યા અમ અંકે જીલવવા સામ્રાજ્યને શૂંગે !

૨.

શ્વાસે સમતા રચાય, ચેતન ઉભરાય જ ઉચ્છ્વાસે ;
નિઃશ્વાસે શાંતિ સંચરતી, રસે રનેહ વિશ્વાસે :
સંજીવનલીલા હો ! એ, વિચરિયે આવા શુભ યોગે !

૩.

દેશવ્યવસ્થાપક અમ આંધવ ઘ્રિટન! વન્દન લેજે !
 'બહાલવિનયને આવે વિનિમય, વિકાસનય વિસ્તરજે !
 હિન્દની પ્રાચીનતા ઝીલજે ! આત્મસંસિદ્ધિ ખીલવજે !

૭-વિદાય.

સોરઠ.

આવજે, મનમાન્યાં મીજમાન !

બહાલાં પ્રાણુ સમાન !

જાગે અમ અંતરમાં તમ તાન.

પુણ્યભર્યે પગલે અજવાળ્યાં આવી અમ ધરખાર :

એકથ તણે સંચાર જગવશું જગમાં એકાકાર !

આવજે, મનમાન્યાં મીજમાન !

સ્વજનસમાગમમાં દિલ ડોલે ઊજમાળે સમભાવ !

ઓછાં ઓછાં બને બહાવરાં, એ પ્રભુતાના હહાવ !

આવજે, મનમાન્યાં મીજમાન !

દૂરઅંદૂરે એક અહો !, જ્યાં હસે પરસ્પર પ્રાણુ !

આંસુનો એ અભેદ વિલસે ત્યાં, સુખ સ્વર્ગ સમાન !

આવજે, મનમાન્યાં મીજમાન.

અમારી પિછાન.

બિહાગની ગઝલ.

જનેતા જન્મભૂમિ ને પિતા પ્રભુ અમારે :
 મીઠાં માળાપની સેવા સહોદરને અમારે !

મમતા ઝરે મૈયા, પિતા પ્રેરે,
 રસાયન રેલિયે,
 ચલવી ચમક કંઈ ઓર ઉત્તવલ
 આત્મબલ બહુલાવિયે !

જનેતાનાં જ દ્વેષે બસ થવું દુષ્કર્મ અમારે :
 પિતાને છાંય, બનવું આત્મતેજસ્વી અમારે !

સંસાર સુન્દર સારમય : ત્યાં—
 ડાલિયે, ડાલાવિયે;
 ઉદ્ધાસમાં રમતાં અજબરંગી
 જગત અજવાળિયે !

જનેતા જન્મભૂમિ ને પિતા પ્રભુ અમારે :
 મીઠાં માળાપની સેવા સહોદરને અમારે !

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

લૈરવી.

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

અમારો ધર્મ, થવું રણુધીર :

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

લાડધેલી જનનીના જાયા,

લાડકવાયા લગીર ;

શિરછત્ર શંકર વિભુવરના

અમે કુમાર સગીર :

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

ત્રિવિધ તાપથી સિદ્ધ અમારાં

ઉદ્દીપક ઉરનીર ;

આત્મઉન્નત્ત ભર્યા આશાખળ

ધુધવે અમ ગમ્ભીર !

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

મ્હાન પ્રાણને પ્રપ્રુલ્લ કરિયે,

ખનાવિયે નરવીર :

લહરીમય ઉછળિ વિહરિયે,

ખની સ્થિર ધીર સમીર !

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

અમારો ધર્મ, થવું રણુધીર :

અમે તો વસુન્ધરાના વીર !

સન્તન.

કાચારે કચસે રેઈ તજ દીયા પ્રાણુ :- પ્રભુલક્ષ્મ કખીરજીની
એ ભૈરવીના ભજનની ધૂન.

સન્તન મનભરિયાં મળજો રે! અન્તરને મન્દિર,
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર;
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર!

મોહમેઘલીમાંહિ, શોચને બળબળતે બપોર,
નિરન્તર બળબળતે બપોર,

ઉજવણ એ ચન્દનીના જેવાં
મીઠાં મ્હેરામણુસમ જન મળજો રે! અન્તરને મન્દિર,
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર!

આજકાલની અજબ ધૂનમાં ઓરદોરને ખેલ,
નિરન્તર ઓરદોરને ખેલ,

નેહભર્યાં નન્દનનાં જેવાં
સાચાં સજ્જન હો આવી મળજો રે! અન્તરને મન્દિર,
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર!

માયાવી કાયાની કફની પ્રકટે પ્રભુઅવતાર,
નિરન્તર પ્રકટે પ્રભુઅવતાર;

આત્મદાન વીર જગ અજવાળે,
એવાં મહાજન મોઘેરાં મળજો રે! અન્તરને મન્દિર,
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર!

જગમાં પ્રભુઆદેશ જગાવી બને માનવી દેવ,
નિરન્તર બને માનવી દેવ,

કુમકુમને પગલે પાવનિયાં
એવાં પ્રભુજન હો અમને મળજો રે ! અન્તરને મન્દિર,
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર !

આત્મજ્યોત ઝળહળાવનારાં અમ હૈયાંને હીર,
નિરન્તર અમ હૈયાંને હીર,

તાંતણિયે બન્ધનિયાં બાંધે
એવાં સન્તનિયાં પ્રભુ ! મેળવજો રે ! અન્તરને મન્દિર,
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર !

સન્તન મન બરિયાં મળજો રે ! અન્તરને મન્દિર,
નિરન્તર અન્તરને મન્દિર !

પ્રભુનાં દર્શન.

ગઝલ.

આવો, આવો, આવો, આવો, વન્દિયે પ્રભુ !
વન્દિયે પ્રભુ ! આવો, અભિનન્દિયે વિભુ !

આવો, સાધુસંત સંગ વન્દિયે પ્રભુ !

આવો, આવો, આવો, આવો, વન્દિયે પ્રભુ !

આનન્દ મંગળને પ્રસંગ,

ઉમંગ અતિશય જાગતો,

નયને નયન મળતાં મહા

જ્યોતિ પ્રકટ પરખાવતો !

અકમાં અનેકમય વધાવિયે પ્રભુ !

વધાવિયે પ્રભુ ! આવો અભિનન્દિયે વિભુ !

યોગક્ષેમ સ્નેહ દયાભાવમાં પ્રભુ !

આવો, આવો, આવો, આવો, વન્દિયે પ્રભુ !

પ્રભુનાં જનો પગભર થઈ,

પગલે પ્રભુને પરવરે,

પગલાં પ્રભુતાનાં ભરે,

સાં જગતજન સહ સંચરે !

પુણ્ય કેરાં દર્શને પિછાનિયે પ્રભુ !

પિછાનિયે પ્રભુ ! આવો, અભિનન્દિયે વિભુ !

યજ્ઞ, દાન, તપ, વ્રત, સદ્વર્તને પ્રભુ !

આવો, આવો, આવો, આવો, વન્દિયે પ્રભુ !

બલવીર બાલકો.

આશાની ધૂત.

બાલકો ! બલવીર બનિયે :

બાલકો ! બલવીર :

વીર વિક્રમ સમ વિચરિયે,
સ્થિર પદ પાછાં ન ભરિયે,
પંથ પ્રગતિના વિચરિયે : જ ર દિયે

બાલકો ! બલવીર :

સત્વનાં રસપાન કરિયે,
સત્યનાં જ્યોતિ જ ઝીલિયે,
પ્રબળ નિર્મળ દેહ ધરિયે :

બાલકો ! બલવીર :

સ્તિગ્ધ નિર્ભય મીટ ભરિયે,
બોલ ઉજળાપુલ વહિયે,
આત્મદર્શન એમ ધરિયે :

બાલકો ! બલવીર :

દેવતા તો દ્વંત બનિયે,
ચેતના દીન ઉર ભરિયે,
સ્વર્ગ સુંદર એમ રચિયે :

બાલકો ! બલવીર :

રમતા રામ.

ભૈરવી.

અમે તો સદા ય રમતા રામ :

અમારો ધર્મ એ જ આરામ !

પ્રહાર્યનું તેજ અમોમાં,

જગમગતા ઝળકાવે રામ :

સંતસંગથી પંથ સત્યને પળતાં,

ઉર ઉછળે અભિરામ :

અમે તો સદાય રમતા રામ.

વિચારમાં કોમળ, આચારે કઠોર,

થાવાનો અભ્યાસ ;

સ્વજન સહિતે રહાવાં રહાવાં,

એ સંસાર તણા તો સાર :

અમે તો સદાય રમતા રામ.

બાલ ગીત.

ચાપાઈ.

નમિયે, સૂરજ સુખ કરનાર!
અગ્નિ સમા પ્રભુના અવતાર!
પ્રાણી પદાર્થ વિશે વસનાર!
અન્નવાળાં આંખે ભરનાર!

ચાંદલિયો તારલિયા દીપ, -
સહ તમારા જૂજવાં રૂપ;
રમિયે ને કરિયે કલ્લોલ,
તમ અમીનજરે રહી રસબોલ. .

તન તોડી કરિયે પરમાર્થ,
એવાં બળ દેજે તપ માટ;
અમતે ઉજ્જળજો, રવિરાય!
કરી આરતી, પડિયે પાય.

સ્તવન.

છીન્ડી.

ગોળ ધૂમ્મટમાં ધૂમી રહેલ ગોળા,
 પુનિત પૃથ્વીથી ય વિશાળ ને અમોલા;
 તાપ છાંય વૃષ્ટિ ફળ પુલો અનેરાં:
 'સુખદ સર્વ પ્રભુ! એ તમે રચેલાં!

પ્રેમના પ્રસાદ સૌ પ્રભુ! તમારા,
 પ્રાણી માત્રમાં ચમક જગાવનારા!
 હેતપ્રીતથી હો! મહાલતાં એ સંગે,
 ન્યાળી તમને પ્રભુ! નાચતાં ઉમંગે.

માત તાત ભાઈ બહેન બહાલધેલાં,
 લાડ કોડ પૂરતાં રમી રહેલાં,
 હ્રદાય એ રચે હો! સ્વર્ગ જન્દગીમાં,
 ઘેર ઘેર પુણ્ય થાય દેશુમીનાં.

કુસુમની કળી સમાં અમે તમારાં:
 સ્નેહની સુગંધથી વધાવનારાં;
 પાડ માનતાં ન આવડે તમારો,
 બાળ ગલઝ અણુસમજીને નિભાવો.

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

લૈરવી.

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

અમારે રેલવો આનન્દ;

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

મદાની પાલનમાં વિક્રમે

અમ જીવનનાં તંત્ર;

વિકાસમાં તો વેગ ભરે કંઈ

નિર્ભયતાના મંત્ર:

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

નાથ તણા નિર્ભય નન્દનને

સ્વાર્પણના સ્વચ્છન્દ;

તાત સમાં તેજસ્વી વિચરિયે,

ભરિયે તેજતરંગ:

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

હૃન્નગિયે રસસુગન્ધ વધવા

વસુન્ધરાનાં રત્ન;

પ્રાણુરસાયન પ્રસારિયે

રચી અમ ચેતનને રંધ્ર !

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

અમારે રેલવો આનન્દ;

અમે તો પ્રભુબાલ બલવન્ત !

સાધુડિયાં.

રે અમે અખળાને માયા બહાલી રે—કવિ મૂળશંકરકૃત જુગલજુગારી
નાટકના એ ગીતનો ઢાળ.

રે અમે તો સાધુડિયાં!
અમે સદાનાં સાધુડિયાં!
અમે પ્રભુનાં સાધુડિયાં!
સરળ હૃદયનાં સંગી રે,
સંગી રે, સંગી, એકરંગી.

આળાં મૃદુ અંતર વાળાં,
કાલાં ઘેલૂડાં બહાલાં;
ભોળાં બાલૂડાં દિલનાં રંગી રે,
રંગી રે, રંગી, એકરંગી.

સુખિયાં નીરખી રીઝનારાં!
દુઃખિયાં તો દેવ અમારાં;
ભૂખ્યાં ઓછપનાં ઉરનાં અંગી રે,
અંગી રે, અંગી, એકરંગી.

રે! અમે તો સાધુડિયાં!
અમે સદાનાં સાધુડિયાં!
અમે હરિનાં સાધુડિયાં!
સરલ હૃદયનાં સંગી રે,
સંગી રે, સંગી, એકરંગી.

આંસુડાંની દહાણ.

રૂઠા ને રૂપાળા રે, મીઠી ને મધુરી રે, મહાવર ! તહારી મોરલી હો ७ !—

લગવતી મીરાંબાઈના એ લજ્જનની ધૂન.

આવો, આળાંભોળાં રે !

મનડાંના મોળાં રે !

ઉરનાં અમોલાં રે !

પ્રભુના ધરનાં ઘેલડાં હો ७ !

આવો, આવો, લઈયે આંસુડાંની દહાણ ;

આવો, આવો, આસુનાં કેસુની દહાણ.

આંસુ પાડી સંભારશું,

સાંભળશું સુખદુઃખ :

હરી દોહલડાં હો થશું

ઝેકમેક દિલડૂલ !

નિરાંત વાળે આંસુડાં હોં ७ !

આવો, આવો, લઈયે આંસુડાંની દહાણ.

નિરાધારને નિરખતાં

નયન ભરાશે નીર ;

કઠોર થઈને સેવિશું

દર્દી દિલ લગીર :

અંતર ઠારે આંસુડાંની હો ७ !

આવો, આવો, લઈયે આંસુડાંની દહાણ.

કુમળાં ઉર સંભાળશું,

જાણે હળવાં પુલ ;

ભરી ચમક પ્રભુતા તણી

કરશું પ્રાણ પ્રકૃષ્ઠ :

ઉર અજવાળે આંસુડાં હો જી !

આવો, આવો, લઈયે આંસુડાંની લહાણુ :

આંસુડાં તો કેસુડાં હો જી !

આવો, આવો, લઈયે આંસુડાંની લહાણુ.

કુમળાં દિલની દાઝ.

આંખ વિનાનું આંધારું રે:—એ ધનાશ્રીના ભજનની ધૂન.

લેશ ન કોઈ હુલવળે રે !

કુમળાં દિલને,

કુલડાં સમ હેતે હુલવળે !

દષ્ટિના ડંખ ન દેળે,

અમીની નજરે રસ ભરળે ;

દિલને દરિયે સંગે, બસ : ફરળે રે,

કુમળાં દિલને લેશ ન કોઈ હુલવળે !

કાળાં ગોરાં નવ ફૂલેળે,

હસતે મ્હોયે જ હસવળે ;

ઉજમાળા બોલે ઉજળાં ફરળે રે,

કુમળાં દિલને લેશ ન કોઈ હુલવળે !

ભરોંસે ન કોઈ ભૂલવળે,

ભોળાંમાં ભાવ જગવળે ;

નિર્બળને પ્રથળ બનાવી વિલસળે રે,

કુમળાં દિલને લેશ ન કોઈ હુલવળે !

પ્રભુનું શરણુ.

મેં તો તોરે દામનવા લગી, મહારાજ !—એ ભૈરવીના પદની ધૂન.

અમે તો ત્હારાં શરણુ ધર્યાં :

અહો કિરતાર !

ભોળપ ભરપૂર,

ઝોછપને ઉર,

ત્હારો એક આધાર ;

અહો ! કિરતાર !

ભરચક ભવમાં,

ભર વસ્તીમાં,

ત્હારો એક દિદાર :

અહો ! કિરતાર !

અમે તો ત્હારાં શરણુ ધર્યાં :

અહો ! કિરતાર !

અલખ દરબાર.

હિંચનો રાસડો.

અલખ દરબારને મનડાંની માયા ઉઘાડજે રે લોલ ;
 એવા દરબારમાં ઘેલાં માયાળુ મહાલજે રે લોલ.
 પાતાળ ફેડી પ્રીતિગંગા પધારજે ઉરમાં રે લોલ ;
 છોજો છલકજે રસકણિકાના ધાટમાં રે લોલ.
 ઉંડા આનન્દના ઉમંગકાના સાથિયા રે લોલ ;
 પૂરજે આંસુડે કોતરી કીનારી ખાંધતાં રે લોલ.
 અંબાર ઉતરજે નયણે અણુમોલડે તેજના રે લોલ ;
 આનંદઉભસના વાજે અનેરા વાયરા રે લોલ.
 વેરજે વિમળ ભાવનાને સોનેરી પાંખમાં રે લોલ ;
 કોડિલા કલહંસ ઉડી રહેજે સત્કાર્યના રે લોલ.
 ફરતાં જ કુટજે માનવ કુટુંબનાં ઝાડવાં રે લોલ ;
 મહાલે કાલે તેમ રીઝજે ખીજના બહારમાં રે લોલ.
 મોંઘેરી મુંઝવણ, મીઠી મળ કંઈ રોજની રે લોલ ;
 સુણજે ને કહેજે, પાજે સુધા કંઈ શાંતિની રે લોલ.
 પગલાં મુજેડનાં સવળાં પખાળી વન્દજે રે લોલ ;
 મીઠાં મીજમાનને દિલની મહેમાની દઈ રાચજે રે લોલ.
 કોટિ કલ્યાણકર લહાવા આવા સહચારના રે લોલ ;
 લેજે, લેવરાવજે સઉને અલખ દરબારમાં રે લોલ.
 અલખ દરબારને મનડાંની માયા ઉઘાડજે રે લોલ ;
 એવા દરબારમાં ઘેલાં માયાળુ મહાલજે રે લોલ.

નવાં પુસ્તકો !

તૈઆર છે !

૨૧. ચન્દ્રશંકર પંડ્યાકૃત—

૩. આ.

૧. સ્નેહાંકુર ૦ ૩

૨. પાંચ પ્રેમ કથા ૦ ૬

૨૧. છગનલાલ પંડ્યાકૃત—

૧. કાદમ્બરી-સચિત્ર ૨ ૧૨

૨. એક અપૂર્વ-લક્ષ્મી ૦ ૮

૩. સચિત્ર અક્ષરબોધ ૦ ૮

૪. મનોરંજક વાર્તાવલિ. ... ૧ ૦

૫. હાસ્યજનક વાર્તાલાપ ... ૦ ૬

૬. કાઈસ્ટનું અનુકરણ ૦ ૮

પ્રો. કાન્તિલાલ પંડ્યાકૃત—

શ્રીયુત ગોવર્દનરામનું જીવન અને

વૃણના ૧ ૦

એન. એમ. ત્રિપાઠી ઍન્ડ કંપની,

પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ નં. ૨.

દિલ ઉશ્કેરતી નવી
નવલકથા !

હૃદયસ્પર્શી સચિત્ર
નવલકથા !

ગુલામગિરીનો ગળખ.

(મિસીસ હૃરિએટ બીચર સ્ટૉના અંકલ ટૉમ્સ
કેપીનનો અનુવાદ.)

મિસીસ હૃરિએટ બીચર સ્ટૉની છંબી
તથા

જીવન ચરિત્ર સાથે.

‘અંકલ ટૉમ્સ કેપીન’ નામની દિલ ઉશ્કેનારી
સુપ્રસિદ્ધ અંગ્રેજી નવલકથાનો ગુજરાતી અનુ-
વાદ. મૂળ પુસ્તકની આજપર્યંત અનેકાનેક આવૃત્તિઓ
પશ્ચિમની પ્રજામાં વેરાઈ છે અને તેનાં લેખક મિસીસ
સ્ટૉ. એક સમર્થ અને પ્રતિભાશાલી લેખક છે. અમેરિકામાં
ગુલામો રાખવાના અમાનુષિક અને રાક્ષસી રીવાજ હતા.
ત્યારે મનુષ્યોનાં જીવનને પશુઓ કરતાં પણ અનેકધા દુષ્ટ
રીતે રીખાવવામાં આવતું હતું, તેવાં ગુલામીજીવનનું
હૃદયલેદકને કરુણાની પરિસીમા દેખાડતું ચિત્ર આ પુસ્ત-

ક્રમાં છે. અનુવાદક અ. સૌ. વિમળા સેતલવાડે પણ
ભાષાન્તરને એટલું જ સરસ બનાવ્યું છે. પુસ્તકને
વધારે આકર્ષિત કરવા ત્રેનાં કર્તા મિસીસ સ્ટોની
છબી ઉપરાંત એમાં બીજાં આઠ સુંદર અને
સાવદરશી ચિત્રો મૂકવામાં આવ્યાં છે.

અનુવાદક,
અ. સૌ. વિમળા સેતલવાડ.

પ્રકાશક,
રમણીયરામ ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી,
મુંબાઈ.

[સંવત ૧૯૭૪.] [ઈ. સ. ૧૯૧૮,

કપડાંનું પાકું પુઠું, ગ્લેઝ્ડ કાગળ.

કિંમત ફક્ત રૂપિયા બે, પોસ્ટેજ બુદ્ધ.

૧૫ દિવસ : આ પુસ્તક વધુમાં વધુ ૧૫ દિવસ
માટે રાખી શકાશે.

20511

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ-૯

ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ ગ્રંથાલય

અમદાવાદ - ૯